

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาทัศนคติต่อการดำเนินวิถีชีวิตของประชาชนในเขตสังคมเมือง กับ ประชาชนในเขตสังคมชนเมือง ศึกษาเฉพาะกรณีประชาชนที่ดำเนินวิถีชีวิตบริเวณสุขุมวิท กับ ประชาชนที่ดำเนินวิถีชีวิตบริเวณเขตพุทธมณฑล ผู้วิจัยได้นำแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาดังนี้

1. แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติ
2. แนวความคิดเกี่ยวกับความต้องการ
3. การดำเนินวิถีชีวิต และปัจจัยการดำเนินชีวิต
4. แนวความคิดเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง
5. เขตคลองเตย
6. เขตพุทธมณฑล
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติ

1. ความหมายของทัศนคติ (attitude)

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสิทธิ์ และคณะ (2529, หน้า 101) ได้ให้ความหมายของทัศนคติว่า หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลในเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นจากคำพูดหรือพฤติกรรม และคนแต่ละคนมีทัศนคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดมากน้อยแตกต่างกัน ทัศนคติแม้จะเป็นสิ่งที่เป็ นนามธรรมแต่ก็เป็นสิ่งที่เป็ นจริงของบุคคลที่มีเจตคตินั้นๆ

บุญเรียง ขจรศิลป์ (2530, หน้า 78) กล่าวว่า ทัศนคติหมายถึงการแสดงออกของ จิตใจในการตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ความรู้สึกชอบไม่ชอบ

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2540, หน้า 193) ได้ให้ความหมายของทัศนคติว่า ทัศนคติ ความรู้สึกของบุคคลต่างๆ อันเป็นผลเนื่องมาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ และเป็นตัวกระตุ้นให้

บุคคลแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งต่างๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นไปได้ในทางสนับสนุนหรือต่อต้านก็ได้

Thurstone (1974, p.14) กล่าวว่า ทักษคติเป็นผลรวมทั้งหมดของมนุษย์เกี่ยวกับความรู้สึก อคติ ความคิด ความกลัว ต่อบางสิ่งบางอย่าง การแสดงออกทางการพูด เป็นความคิด และความคิดนี้เป็นสัญลักษณ์ของทัศนคติ ดังนั้น ถ้าเราอยากจะทำทัศนคติ เราก็ทำได้โดยวัดความคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ ทัศนคติเป็นระดับความมากน้อยของความรู้สึกในด้านบวกและลบที่มีต่อสิ่งหนึ่งซึ่งอาจจะเป็นอะไรก็ได้หลายอย่างเป็นต้นว่า สิ่งของ บุคคล บทบาท องค์กร การความคิด ฯลฯ ความรู้สึกเหล่านี้ ผู้รู้สึกสามารถบอกความแตกต่างๆ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2539, หน้า 153) ได้สรุปว่า ทัศนคติ คือผลรวมของการประเมินในวัตถุใดวัตถุหนึ่งว่า บุคคลนั้นๆ จะมีการตอบสนองต่อวัตถุไปในทิศทางใด

จากการสำรวจเอกสารดังกล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปความหมายของคำว่าทัศนคติได้ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ ทัศนคติ เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล โดยได้เป็นแนวของการประพฤติและการแสดงออกของบุคคลต่อวัตถุ เรื่องราว บุคคล สภาพจิตใจ ความรู้สึกนึกคิดหรือความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งเร้าซึ่งเป็นผลของความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ ความเข้าใจ และอารมณ์กับแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมตอบโต้ อาจเป็นด้านบวกหรือด้านลบ ซึ่งสามารถบอกได้ว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย มาก ปานกลาง หรือน้อย

2. ลักษณะของทัศนคติ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2539, หน้า 155) สรุปลักษณะของทัศนคติได้ดังนี้

(1) ทัศนคติเป็นสิ่งที่พัฒนามาจากการเรียนรู้ของมนุษย์ ซึ่งการเรียนรู้นั้นอาจเกิดได้จากการที่บุคคลนั้นๆ มีประสบการณ์ต่อโลกของความเป็นจริง เช่น การที่ได้ดำเนินวิถีชีวิตด้วยตนเอง การได้รับข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับสถานที่นั้นๆ จากเพื่อนหรือคนรู้จัก จากสมาชิกในครอบครัวของตนเอง ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติของบุคคล (personal influence) นอกจากนี้ยังมีการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการเปิดรับสื่อมวลชน (exposure to mass media) อีกด้วย จะเห็นได้ว่า ทัศนคติเกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ทั้งโดยตรงและทางอ้อม นอกจากขบวนการเรียนรู้จะมีอิทธิพลต่อการสร้างทัศนคติแล้ว ยังมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนทัศนคติด้วย

(2) ทัศนคติสามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่อาจจะต้องอาศัยระยะเวลา เนื่องจากทัศนคติคือชุดของความเชื่อที่สัมพันธ์กัน ถ้าจะเปลี่ยนแปลง จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงในระดับของความเชื่อเกิดขึ้นก่อน

(3) ทัศนคติเกิดขึ้นเมื่อมีสิ่งเรียกว่า วัตถุ (object) มารองรับลักษณะนี้หมายความว่า คนเราจะต้องมีทัศนคติต่อวัตถุใดวัตถุหนึ่ง ถ้าไม่มีวัตถุก็จะไม่เกิดขึ้น วัตถุในที่นี้อาจจะเป็น

นามธรรม (abstract) อาจจะเป็นสิ่งที่จับต้องได้ หรืออาจจะเป็นการกระทำของบุคคลก็ได้ ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งเดียวเดี่ยวๆ หรืออยู่ในรูปของกลุ่มก็ได้เช่นกัน

(4) ทักษะคิดต้องมีทิศทาง (direction) มีระดับความมากน้อย (degree) และมีความหนาแน่น (intensity) ทักษะคิดเป็นการแสดงถึง ความรู้สึกที่บุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าเป็นอย่างไร หมายความว่า ทักษะคิดจะแสดงให้เห็นถึงทิศทางว่าบุคคลนั้นๆ มีความรู้สึกในทางที่ดีที่ชอบ หรือในทางที่ไม่ดี ไม่ชอบต่อสิ่งนั้นๆ ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงระดับว่า บุคคลนั้นๆ ชอบหรือไม่ชอบสิ่งนั้นๆ มากน้อยแค่ไหน และสุดท้ายคือ ทักษะคิด แสดงให้เห็นถึงความหนาแน่นว่าบุคคลนั้น มีความมั่นใจในการแสดงออกในเรื่องของความรู้สึกที่ตนเองมีต่อสิ่งนั้นแค่ไหน ความจริงแล้วบางคนอาจจะเข้าใจว่า ระดับและความหนาแน่น อาจจะคล้ายคลึงกัน แต่ในความเป็นจริงแล้ว ไม่เหมือนกันตรงที่ว่าระดับความมากน้อยที่ตัวเองรู้สึกนั้นเป็นระดับในความรู้สึกที่มีต่อสิ่งนั้นๆ และความหนาแน่นนั้นเป็นเรื่องของความมั่นใจในความรู้สึกของตนเองว่าถูกหรือไม่ แน่ใจพอหรือไม่

(5) ทักษะคิดนั้นมีโครงสร้าง (structure) นั่นคือทักษะคิดเกิดจากการเรียนรู้มีพื้นฐานมาจากความเชื่อที่สัมพันธ์กันหลาย ๆ ความเชื่อ เพราะฉะนั้น การสร้างทักษะคิดหนึ่งขึ้นมา จึงมีการจัดการกับข้อมูลที่เรียนรู้และจับเป็นกลุ่มที่สัมพันธ์กัน ดังนั้นทักษะคิดจึงแบ่งได้เป็นกลุ่มทักษะคิด (cluster) โดยในแต่ละกลุ่มของทักษะคิดจะมีความสัมพันธ์กัน สอดคล้องกัน เพราะฉะนั้น เรื่องของความต้องการ (consistency) จึงมีความสำคัญ เพราะถ้าเมื่อไรเกิดความไม่สอดคล้องกันขึ้นในกลุ่มของทักษะคิดจะทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในตัวบุคคลนั้นในทิศทางหนึ่งที่เกิดขึ้น

3. หน้าที่ของทักษะคิด

บุคคลมีทักษะคิดต่อเรื่องต่างๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการที่เกิดขึ้น โดยที่บุคคลคนเดียวมีทักษะคิดต่อเรื่องต่างๆ ที่ตอบสนองความต้องการที่แตกต่างกันได้ และทักษะคิดต่อเรื่องเดียวกันก็ตอบสนองต่อความต้องการที่แตกต่างกันได้ ดังที่ ชีรพร อุวรรณโณ (2533, หน้า 443-446) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของทักษะคิดว่ามีดังต่อไปนี้

(1) ความเข้าใจโลกตามการรับรู้ของบุคคล การมีทักษะคิดต่อเรื่องต่างๆ ช่วยให้ผู้บุคคล รับรู้ ตีความ และเข้าใจเรื่องต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมอย่างมีความหมายต่อบุคคลนั้นๆ ได้ ซึ่งการรับรู้ การตีความ ตลอดจนความเข้าใจ ไม่จำเป็นต้องตรงกับความจริงเสมอไป เช่น ในการกระทำที่เกิดขึ้น บุคคลสองคนต่างมีทักษะคิดต่อการกระทำที่เกิดขึ้นแตกต่างกัน ย่อมเกิดการรับรู้ความเข้าใจในการกระทำนั้นแตกต่างกันด้วย

(2) การเป็นเครื่องมือในการกำหนดผลกระทบ บุคคลกระทำสิ่งต่างๆ รวมทั้งมีทักษะคิดต่อเรื่องต่างๆ ในการที่จะก่อให้เกิดผลกระทบในทางบวกและผลกระทบทางลบน้อยสำหรับคน

บุคคลจะพัฒนาทัศนคติ ในทางบวกต่อสถานการณ์ที่ทำให้มีความสุข แต่จะพัฒนาทัศนคติในทางลบต่อสถานการณ์ที่ทำให้เกิดความทุกข์

(3) การปกป้องอัตโนมัติ ทัศนคติที่ทำหน้าที่นี้เกิดขึ้นในลักษณะที่บุคคลปกป้องตนเอง โดยหลีกเลี่ยงการเผชิญความจริงเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่ดีในตนเองหรือไม่ยอมรับความจริงภายนอกที่มีผลไม่ดีต่อตน เช่น การหาเหตุผลเข้าข้างตนเองเพื่อจัดความรู้สึกในด้านลบตนเอง

(4) การปรับตัวทางสังคม ทัศนคติมีส่วนช่วยให้บุคคลริเริ่ม ดำรง ส่งเสริมหรือสร้างอุปสรรคขัดขวางความสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่นได้ อาจกล่าวได้ว่าการมีทัศนคติต่อเรื่องต่างๆ ช่วยให้บุคคลปรับตัวทางสังคมได้หลายรูปแบบ เช่นการผูกมิตร การขัดแย้ง เป็นต้น

(5) การสะท้อนค่านิยมออกมาภายนอก ทัศนคติที่บุคคลแสดงออกเป็นการสะท้อนค่านิยมที่แท้จริงของตัวบุคคลหรือเอกลักษณ์ของตนเอง ทำให้บุคคลเกิดความพอใจในการแสดงทัศนคติ ดังกล่าวแม้ในบางครั้งอาจจะก่อผลลบให้แก่ตนเอง

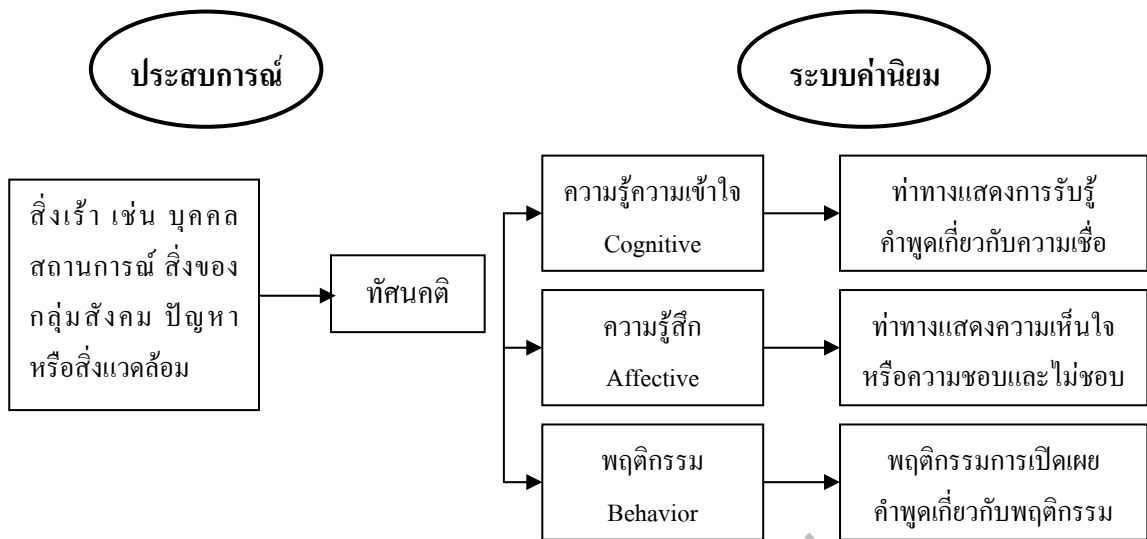
4. องค์ประกอบของทัศนคติ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2547, หน้า 94) ได้แบ่งองค์ประกอบของทัศนคติออกเป็น 3 ด้าน คือ

(1) องค์ประกอบทางด้านความรู้ความเข้าใจ (cognitive component) ได้แก่ ความเชื่อหรือแนวคิด (concept) หรือการรับรู้ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจจะเป็นไปในแง่ดีหรือไม่ดี

(2) องค์ประกอบด้านความรู้สึก (affective component) เป็นส่วนประกอบด้านอารมณ์ความรู้สึกที่จะเป็นตัวเร้าความคิดอีกต่อหนึ่ง และความรู้สึกอาจแสดงออกสีหน้า เช่น ความโกรธ ความรัก เป็นต้น

(3) องค์ประกอบทางด้านพฤติกรรม (behavior component) เป็นองค์ประกอบที่มีแนวโน้มที่จะกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งต่อสิ่งของ บุคคล หรือสถานการณ์ ถ้ามีสิ่งเร้าเหมาะสมก็จะเกิดการปฏิบัติหรือปฏิกิริยาอย่างใดอย่างหนึ่งตอบสนอง

ภาพที่ 2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับทัศนคติ (schematic conception of attitude)

ที่มา : ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2547, หน้า 94.

5. การเกิดทัศนคติ

ทัศนคตินั้นเป็นที่ยอมรับกันโดยส่วนใหญ่ว่าเกิดจากการเรียนรู้ แต่อย่างไรก็ตามการเกิดทัศนคติ ได้มีสาเหตุสำคัญ 4 ประการดังนี้ (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2520, หน้า 91-93)

(1) ประสบการณ์เฉพาะอย่าง (specific experiences) วิธีการหนึ่งที่เราเรียนรู้ทัศนคติ เช่น ถ้าเรามีประสบการณ์ที่ดีในการติดต่อกับบุคคลหนึ่ง เราจะมีความรู้สึกชอบบุคคลนั้นในทางตรงกันข้าม ถ้ามีประสบการณ์ที่ไม่ดี ก็มักจะมีแนวโน้มที่จะไม่ชอบบุคคลนั้นได้

(2) การติดต่อข่าวสารกับบุคคลอื่น (communication from others) ทัศนคติหลายอย่างของบุคคลเกิดขึ้นจากผลของการติดต่อข่าวสารกับบุคคลอื่น เพราะในชีวิตประจำวันของคนเราจะต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นในสังคมอยู่แล้ว จึงจะทำให้เรารับเอาทัศนคติหลายๆ อย่างเข้าไว้โดยไม่ได้ตั้งใจ

สื่อมวลชนก็เป็นช่องทางการสื่อสารชนิดหนึ่ง ถึงแม้ว่าจะมีอิทธิพลต่อทัศนคติน้อยกว่าการสื่อสารแบบเผชิญหน้า (Face-to-Face Communication) ก็ตาม แต่บางครั้งสื่อมวลชนก็มีส่วนเสริมสร้างทัศนคติของบุคคลได้เช่นเดียวกัน (พิสมัย, 2527, หน้า 669)

(1) สิ่งที่เป็นแบบอย่าง (models) ทัศนคติบางอย่างถูกสร้างจากการเลียนแบบคนอื่น ขบวนการเกิดทัศนคติโดยวิธีนี้เกิดได้โดยขั้นแรกจากเหตุการณ์บางอย่าง บุคคลจะมองเห็นว่าบุคคลอื่นมีการปฏิบัติอย่างไร ขั้นต่อไปบุคคลนั้นจะแปลความหมายของการปฏิบัตินั้นในรูปของ

ความเชื่อ ทศนคติ ซึ่งมาจากการปฏิบัติของเขา หรือก็คือทศนคติได้มีการพัฒนามาจากการเลียนแบบผู้อื่น

(2) องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสถาบัน (institutional factors) ทศนคติของบุคคลหลายอย่างสืบเนื่องจากสถาบัน เช่น โรงเรียน หน่วยงานต่างๆ ซึ่งสถาบันเหล่านี้เป็นทั้งแหล่งที่มา และสิ่งที่ช่วยสนับสนุนให้เกิดกับทศนคติบางอย่างได้

6. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทศนคติ มีดังนี้

6.1 วัฒนธรรม (culture) วัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อชีวิตทุกๆ คน ตั้งแต่เกิดจนตาย วัฒนธรรมแตกต่างกันออกไปในแต่ละชาติ ซึ่งจะเริ่มจากครอบครัว โรงเรียน วัด สถาบันอื่นในสังคม วิทยู โทรทัศน์ สื่อสารมวลชนต่างๆ มีอิทธิพลต่อการสร้างทศนคติทั้งสิ้น (สุชา, 2524, หน้า 83-84)

6.2 ครอบครัว (family) ครอบครัวจะเป็นแหล่งที่มีอิทธิพลสูงต่อเด็กในการเรียนรู้ โดยนับได้ว่าเป็นการเริ่มพัฒนาค่านิยม ความเชื่อ และความรู้สึกนึกคิด ซึ่งมีพ่อแม่เป็นหลัก

Triandis และ Triandis (อ้างถึงใน ชีรพร อุวรรณโณ, 2539, หน้า 5/1) ได้ศึกษาถึงความรังเกียจเคียดแค้น (prejudice) และอำนาจนิยม (authoritarianism) กับแบบแผนการเลี้ยงเด็ก พบว่าผู้มีคุณสมบัติสองประการดังกล่าวสูงมักจะมาจากครอบครัวที่พ่อแม่ไม่ให้ความอบอุ่นเท่าที่ควร และใช้วิธีเผด็จการในการปกครอง

(1) กลุ่มต่างๆ (groups)

(1.1) กลุ่มเพื่อน (social group) กลุ่มเพื่อนจะมีอิทธิพลมากต่อการพัฒนาทศนคติของเด็ก ทั้งนี้เพราะเด็กต้องการได้รับการยอมรับจากเพื่อน ต้องการคำแนะนำต่างๆ โดยเฉพาะในระยะวัยรุ่น

(1.2) กลุ่มอ้างอิง (reference group) เป็นอิทธิพลทางหนึ่งในการสร้างทศนคติ บุคคลโดยจะผ่านกลุ่มอ้างอิงกลุ่มต่างๆ ไปตามวัย เช่น ในวัยทำงานก็อาจเป็นกลุ่มคนที่ทำงานด้วยกัน หรือกลุ่มคนที่มีความสนใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งเหมือนกัน (ชีรพร อุวรรณโณ, 2539, หน้า 5/2)

(2) บุคลิกภาพ (personality) ลักษณะบุคลิกภาพมีความสัมพันธ์หรือมี อิทธิพลต่อทศนคติของบุคคลมากเหมือนกัน นั่นคือ พวกที่ชอบสังคม (extrovert) พวกเกลียดสังคม (introvert) พวกชอบเด่น (dominance) หรือพวกอ่อนน้อม (submissive) จะมีทศนคติไม่เหมือนกัน และมีผู้ศึกษาค้นพบว่า พวกหัวสมัยใหม่หรือพวกหัวรุนแรงส่วนใหญ่มักจะมีบุคลิกภาพทางสังคม และชอบแสดงตัว

ดังนั้น จะเห็นได้ว่ากระบวนการในการเรียนรู้ การขัดเกลาทางสังคม หรือการรับเอาปัจจัยทางสังคมด้านต่างๆ ของแต่ละบุคคลนั้น จะเป็นตัวกำหนดการเกิดทัศนคติที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด

7. ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

ทองจุล ชันขาว (2528, หน้า 20-22) ได้กล่าวถึงวิธีการในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติไว้ 4 ประการคือ

(1) เปลี่ยนแปลงความเชื่อและค่านิยม โดยการให้ข้อมูลใหม่ ซึ่งจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ส่วนประกอบของทัศนคติทางด้านความรู้และการรับรู้ ซึ่งจะมีผลถึงอารมณ์และการปฏิบัติของบุคคลนั้น การให้ข้อมูลใหม่อาจจะทำได้โดยให้ได้รับประสบการณ์โดยตรง

(2) สร้างความหวังใหม่ วิธีการนี้เป็นการชี้ให้เห็นถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับหลังจากการทำตามวิธีการใหม่ ชี้แจงให้เขาเห็นว่าความต้องการของแต่ละบุคคลจะประสบผลสำเร็จอย่างไร การชี้แจงอย่างเดียวยังคงไม่ได้ผลเท่าที่ควร ดังนั้นถ้าหากสามารถทำอะไรเพื่อเป็นการให้กำลังใจได้ก็ควรทำ เช่น ประชาสัมพันธ์ เพราะเป็นการให้กำลังใจแก่ผู้กระทำแล้วยังเป็นการชักชวนให้ผู้อื่นอยากทำตามบ้าง แต่อย่างไรก็ตามการชักชวนต้องให้ผู้กระทำมีความรู้สึกว่าคุณเองสามารถเลือกที่จะทำหรือไม่ทำก็ได้ไม่ได้ถูกบังคับให้ต้องทำ แต่ทำด้วยความสมัครใจ

(3) ใช้อิทธิพลกลุ่ม คนเราต้องเป็นสมาชิกของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และต้องการการยอมรับของกลุ่มนั้นด้วย ดังนั้นอิทธิพลของกลุ่มจึงมีผลเป็นอย่างมากต่อทัศนคติของบุคคล

(4) ใช้องค์ประกอบแทรกซ้อน องค์ประกอบแทรกซ้อนในที่นี้หมายถึงลักษณะนิสัยของแต่ละคน มาตรฐานของสังคม และผลต่อเนื่องซึ่งเกิดมาจากการทำตามกิจกรรมนั้นๆ องค์ประกอบเหล่านี้ควรนำมาพิจารณาสำหรับการวางแผน โครงการให้เหมาะสมและมีความเป็นไปได้มากที่สุด

ความแตกต่างระหว่างทัศนคติกับความเชื่อ ค่านิยมและความคิดเห็น

คำว่าทัศนคตินี้มีคำอื่นๆ ที่มักใช้ปะปนกันอยู่เสมอ เช่น คำว่า ความเชื่อ (belief) ค่านิยม (value) และความคิดเห็น (opinion) เป็นต้น ดังนั้น ในการศึกษาหรือการวัดทัศนคติ ถ้าผู้วัดมีความเข้าใจในนิยามและขอบเขตของทัศนคติอย่างแท้จริงแล้ว ก็จะทำให้การศึกษาหรือการวัดนั้นเป็นไปอย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพ และบรรลุผลตามจุดมุ่งหมาย

ทัศนคติกับความเชื่อ

ในการศึกษาทัศนคติ บางครั้งเรามักจะพบว่ามีการใช้คำว่า ทัศนคติกับความเชื่อปะปนกันอยู่เสมอ แต่โดยแท้จริงแล้ว ทัศนคติและความเชื่อมีความหมายที่แตกต่างกัน

Petty and Cacioppo (1984, p.55) ได้ให้คำจำกัดความของความเชื่อไว้ว่า ความเชื่อ หมายถึง ข้อมูลที่บุคคลมีต่อวัตถุ คน หรือสิ่งต่างๆ รอบตัว ซึ่งข้อมูลต่างๆ เหล่านี้ อาจจะเป็น ข้อเท็จจริง หรือเป็นข้อมูลที่ไม่สามารถประเมินก็ได้

นอกจากนี้ Petty and Cacioppo ยังได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ว่า ความเชื่อนี้สัมพันธ์กับทัศนคติในฐานะที่เป็นส่วนประกอบของทัศนคติเท่านั้น ความเชื่อมิได้ประกอบด้วยความรู้สึกหรืออารมณ์ และความพร้อม ที่จะแสดงออกเป็นพฤติกรรมเช่นเดียวกับทัศนคติ ยกตัวอย่างเช่น ในการโฆษณาขายรถยนต์ยี่ห้อหนึ่ง นักโฆษณาก็มักจะพยายามสร้างแรงจูงใจให้ลูกค้ามีความมั่นใจหรือเชื่อว่า รถยี่ห้อนี้มีสมรรถนะในการประหยัดน้ำมันดีมาก (การเกิดความเชื่อ) เพื่อที่จะทำให้ลูกค้าชอบรถยี่ห้อนี้มากขึ้น (ความเชื่อเปลี่ยนเป็นทัศนคติ) และเพื่อที่ว่าลูกค้าจะซื้อรถยนต์ยี่ห้อนี้ในเวลาต่อมา (นำไปสู่การแสดงออกทางพฤติกรรม)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ถ้าบุคคลมีความเชื่อเช่นใด ก็ย่อมมีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติเช่นนั้นด้วย และอาจจะนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมในเวลาต่อมา เพราะในทางจิตวิทยาถือว่าทัศนคติมีผลโดยตรงต่อการทำนายพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้น ดังนั้น การชักจูงให้คนเปลี่ยนทัศนคติ จึงมีหลักการเกี่ยวกับการชักจูงให้คนเปลี่ยนความเชื่อหรือพฤติกรรมนั่นเอง

ทัศนคติกับค่านิยม

กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ (2527, หน้า 154) ได้ให้ความหมายของค่านิยมไว้ว่า ค่านิยม คือ ความรู้สึก ความคิดของบุคคลที่ใช้กฎเกณฑ์ของสังคม จริยธรรม หรือความเห็นของคนส่วนใหญ่ ในสังคมเป็นเกณฑ์ จึงมีการตัดสินว่าดีหรือไม่ดี หรือสิ่งใดไม่ดีในสังคม โดยมีความรู้สึกว่าสิ่งที่ดีคือสิ่งที่คนในสังคมส่วนใหญ่เห็นว่าดี ดังนั้น ถ้าไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง ก็จะกลายเป็นสิ่งไม่ดี หรือคนไม่ดีของสังคม

จะเห็นได้ว่า ค่านิยมเป็นคำที่มีความหมายกว้าง และมักจะเกี่ยวข้องกับสิ่งที่บุคคลยึดถือ เช่น ความดี ความซื่อสัตย์ หรือมารยาททางสังคม สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นค่านิยมทั้งสิ้น

เมื่อเปรียบเทียบค่านิยมกับทัศนคติ นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2527, หน้า 78-79) ได้กล่าวถึงค่านิยมไว้ว่า ค่านิยมมักจะใช้สำหรับเป็นเครื่องตัดสิน หรือเป็นมาตรฐานในการตัดสินใจที่จะทำให้บุคคลพัฒนาทัศนคติหรือความเชื่อขึ้นมา ซึ่งตรงกันกับที่ กมลรัตน์ หล้าสุวรรณ ได้กล่าวเอาไว้เกี่ยวกับค่านิยมว่า ค่านิยมนี้จะมีการตัดสินว่าการตอบสนองนั้นเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ดีในสังคม

ลักษณะสำคัญของทัศนคติ

เนื่องจากทัศนคติมีความสำคัญต่อการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ จึงมีนักจิตวิทยาหรือนักทฤษฎีทางทัศนคติจำนวนไม่น้อยที่พยายามศึกษาและทำความเข้าใจในลักษณะที่สำคัญต่างๆ ของทัศนคติ ในที่นี้จะขอกล่าวถึงเพียงเล็กน้อย เพื่อเป็นตัวอย่างในการศึกษาเท่านั้น

Doob (1967 อ้างถึงใน จิระวัฒน์ วงศ์สวัสดิวัฒน์, 2538, หน้า 63) ได้รวบรวมลักษณะที่สำคัญของทัศนคติไว้ดังนี้

(1) ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ หรือเกิดจากการสะสมประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ไม่ใช่สิ่งที่มีติดตัวมาแต่กำเนิด

(2) ทัศนคติมีคุณลักษณะของการประเมิน (evaluative nature) ทัศนคติเกิดจากการประเมินความคิดหรือความเชื่อที่บุคคลมีอยู่เกี่ยวกับสิ่งของ บุคคลอื่น หรือเหตุการณ์ ซึ่งจะเป็นสื่อกลางทำให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนอง

คุณลักษณะของทัศนคติในด้านการประเมินนี้ Fishbein and Ajzen (1975, pp. 10-103) เน้นว่าเป็นคุณลักษณะที่สำคัญที่สุด ที่ทำให้ทัศนคติแตกต่างกันอย่างแท้จริงจากแรงผลักดันภายในอื่น ๆ เช่น นิสัย แรงขับ หรือแรงจูงใจ

(3) ทัศนคติมีคุณภาพและความเข้ม (quality and intensity) คุณภาพและความเข้มของทัศนคติ จะเป็นสิ่งที่บอกถึงความแตกต่างของทัศนคติที่แต่ละคนมีต่อสิ่งต่างๆ

คุณภาพของทัศนคติเป็นสิ่งที่ได้จากการประเมิน เมื่อบุคคลประเมินทัศนคติที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ก็อาจมีทัศนคติทางบวก (ความรู้สึกชอบ) หรือทัศนคติทางลบ (ความรู้สึกไม่ชอบ) ต่อสิ่งนั้น

(4) ทัศนคติมีความคงทนไม่เปลี่ยนแปลง (permanence) เนื่องจากทัศนคติเกิดจากการสะสมประสบการณ์ และผ่านกระบวนการเรียนรู้มามาก

อย่างไรก็ตาม แม้ทัศนคติจะมีความคงทนก็จริง แต่ก็ไม่จำเป็นที่เราจะต้องมีทัศนคติเช่นนั้นตลอดชีวิต นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2527, หน้า 78-79) ได้กล่าวเอาไว้ว่า ทัศนคติของมนุษย์เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้เสมอ เช่น คนที่เคยมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อแขก แต่พอได้พบปะสังสรรค์แล้ว ก็อาจเปลี่ยนทัศนคติมาเป็นชอบก็ได้

(5) ทัศนคติต้องมีที่หมาย (attitude object) ที่หมายเหล่านี้ เช่น คน วัตถุ สิ่งของ สถานที่ หรือเหตุการณ์ เป็นต้น

(6) ทัศนคติมีลักษณะความสัมพันธ์ ทัศนคติแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัตถุ สิ่งของ บุคคลอื่น หรือสถานการณ์

การวัดทัศนคติ

ในทางจิตวิทยา การวัดทัศนคติเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการดำเนินชีวิตของคน เพราะการรู้ถึงทัศนคติของบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ว่าเป็นไปในทิศทางใด และมีความเข้มมากน้อยแค่ไหน ย่อมจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถทำนายพฤติกรรมที่

อาจจะเกิดขึ้นของบุคคลนั้นได้ และสามารถวางแผนดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งกับบุคคลหรือกลุ่มคนนั้นได้อย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ

การวัดทัศนคติ เป็นสิ่งที่ได้รับความสนใจมานานในกลุ่มนักจิตวิทยาสังคมชาวอเมริกัน การศึกษาวิจัย การพัฒนาวิธีการทางสถิติ และวิธีการวัดทางจิตวิทยา เป็นผลทำให้เกิดความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในการศึกษาเรื่องทัศนคติ รวมทั้งความสำเร็จในการวัดทัศนคติ (Allport, 1967, p.29)

จะเห็นได้ว่า ความคิดข้างต้นนี้จะเน้นที่การแสดงออกทางพฤติกรรมเป็นหลักในการวัดทัศนคติ ซึ่งสอดคล้องกับที่ ไอเซน (Ajzen, 1988, pp.88-93) ได้กล่าวเอาไว้ว่า โดยธรรมชาติแล้วคุณสมบัติของทัศนคติเป็นสิ่งที่วัดได้ แม้ว่าทัศนคติจะเป็นเพียงภาวะของจิตใจ ไม่สามารถสังเกตหรือวัดได้โดยตรง แต่ทัศนคติก็อาจวัดได้โดยอาศัยจากผลของการตอบสนอง ซึ่งจะประเมินได้เป็นทางบวกหรือทางลบ และมีระดับความมากน้อย

การวัดทัศนคติโดยดูจากพฤติกรรมที่แสดงออกหรือผลจากการตอบสนองเป็นสิ่งที่ทำได้ แต่ก็อาจไม่เสมอไป บางครั้งในการแสดงพฤติกรรม เช่น คำพูดและการกระทำอาจไม่สอดคล้องกัน ดังที่ เฮนเนอสัน, มอร์ริส และพิทซกิบบอน ได้ยกกรณีตัวอย่างมาอธิบายไว้ดังนี้

“มีเด็กชายคนหนึ่งชื่อวิลเลียม (William) เมื่อถามวิลเลียมเกี่ยวกับโรงเรียนวิลเลียมตอบว่าเขาไม่เคยสนใจโรงเรียน โรงเรียนเป็นสถานที่ที่น่าเบื่อ เขาอยากอยู่บ้านมากกว่าไปโรงเรียน แต่เมื่อสังเกตและติดตามพฤติกรรมของวิลเลียมขณะอยู่ที่โรงเรียน กลับพบว่า วิลเลียมเป็นเด็กที่เรียนเก่ง มีผลการเรียนก้าวหน้า ทำงานที่ได้รับมอบหมายเสร็จทุกครั้ง และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับครูอาจารย์ ในกรณีนี้เราจะอธิบายหรือวัดทัศนคติของวิลเลียมอย่างไร จากคำพูดหรือการกระทำ?”

Thurstone (1970, p.52) ได้ให้ความเห็นในเรื่องนี้ว่า พฤติกรรมหรือการกระทำของมนุษย์จะเป็นเครื่องชี้ทัศนคติได้ดีกว่าการแสดงออกทางคำพูด แต่พฤติกรรมนี้ก็อาจจะไม่ตรงตามความเป็นจริงก็ได้

การที่ทัศนคติและการแสดงออกทางพฤติกรรมไม่มีความสัมพันธ์กัน อาจเนื่องมาจากการวัดที่ไม่ตรงจุด ฟิชบายน์และไอเซน (Fishbein and Ajzen, 1975, pp.10-103) ได้ อธิบายไว้ว่า ทัศนคติสามารถทำนายถึงพฤติกรรมได้ โดยในการวัดทัศนคติ ควรวัดทัศนคติต่อพฤติกรรมที่จะแสดงต่อสิ่งนั้น ไม่ใช่วัดทัศนคติต่อสิ่งนั้น โดยตรง เมื่อมีการวัดที่ตรงจุดยิ่งขึ้น ทัศนคติก็จะสามารถทำนายพฤติกรรมหรือการกระทำได้

แม้ว่าทัศนคติจะทำให้มนุษย์มีแนวโน้มที่จะตอบสนองทางพฤติกรรมตามที่ทัศนคติตั้งไว้ แต่ก็ไม่ใช่สิ่งตายตัว พฤติกรรมอาจไม่เป็นไปตามทัศนคติก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์สิ่งแวดล้อม และการยึดถือทัศนคติของบุคคลนั่นเอง

สำหรับเทคนิควิธีที่ใช้วัดทัศนคติ นักจิตวิทยาได้พยายามศึกษาและพัฒนามาตั้งแต่สมัยเริ่มต้นที่มีความสนใจในเรื่องนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิธีหนึ่งที่เป็นที่รู้จักและถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลาย ก็คือ มาตรวัดทัศนคติ (Oppenheim, 1966) แต่ความจริงแล้ว การวัดทัศนคติอาจทำได้หลายวิธี ซึ่งจะขอยกมาเป็นตัวอย่างพอสังเขป ดังนี้

(1) การสังเกต (observation) เป็นวิธีการหนึ่งที่ใช้ศึกษาทัศนคติโดยใช้ประสาทหูและตาเป็นสำคัญ การสังเกตเป็นวิธีการศึกษาพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด แล้วนำข้อมูลที่สังเกตนั้นไปอนุมานว่าบุคคลนั้นมีทัศนคติต่อสิ่งนั้นอย่างไร (ศักดิ์ สุนทรเสณี, 2531 อ้างถึงใน จรรยา สิทธิपालวัฒน์, 2539, หน้า 45-47)

(2) การสัมภาษณ์ (interview) เป็นวิธีการที่ผู้ศึกษาจะต้องออกไปสอบถามบุคคลนั้นๆ ด้วยตนเอง โดยอาศัยการพูดคุย ผู้สัมภาษณ์จะต้องเตรียมวางแผนล่วงหน้าว่าจะสัมภาษณ์ในเรื่องใด เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด

ในการสัมภาษณ์นี้ Scott (1975, pp.204-273) ได้ให้ความเห็นไว้ว่าเป็นการวัดทัศนคติโดยอาศัยการตอบสนองทางคำพูด (verbal responses) และเป็นวิธีวัดที่ถูกนำมาใช้บ่อยครั้ง เพราะมีความสะดวกและง่ายต่อการวัด เช่น การใช้คำถามปลายเปิด (open-ended question) ผู้สัมภาษณ์อาจตั้งคำถามว่า “คุณรู้สึกกว้างในที่ท่านประธานาธิบดีกำลังดำเนินการอยู่เป็นอย่างไร” หรือ “คุณคิดว่าการเสียชีวิตเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ เพราะอะไร”

จะเห็นได้ว่า การใช้คำถามปลายเปิดนี้ ผู้สัมภาษณ์จะได้ข้อมูลมากมาย แต่มีข้อเสียก็คือว่า ผู้ตอบอาจไม่ตอบตามความเป็นจริง เพราะไม่กล้าเปิดเผย หรือตอบตามความคาดหวังของสังคม ดังนั้น การวัดทัศนคติโดยอาศัยการสัมภาษณ์จึงควรใช้วิธีการอื่นๆ ร่วมด้วย

(3) แบบรายงานตนเอง (self-report) เป็นวิธีการศึกษาทัศนคติของบุคคลโดยให้บุคคลนั้นเล่าความรู้สึกที่มีต่อสิ่งนั้นออกมาว่า รู้สึกชอบหรือไม่ชอบ ดีหรือไม่ดี ซึ่งผู้เล่าจะบรรยายความรู้สึกนึกคิดของตัวเองออกมาตามประสบการณ์และความสามารถที่มีอยู่ ซึ่งจะแตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคล

วิธีการศึกษาทัศนคติโดยใช้แบบรายงานตนเองนี้ มักจะถูกสร้างขึ้นในรูปแบบของเครื่องมือวัดที่เรียกว่า มาตรวัด (Scale) เช่น มาตรวัดทัศนคติของเซอร์สโตน (Thurstone) มาตรวัดทัศนคติของลิเคอร์ท (Likert) มาตรวัดทัศนคติของออสกู๊ด (Osgood) มาตรวัด

ความห่างทางสังคมของโบการ์ดัส (Bogardus) มาตรฐานความคงที่ของทัศนคติตามวิธีของกัตต์แมน (Guttman) และมาตรฐานยิ้มสำหรับเด็ก (The Smiling Faces Scales) เป็นต้น

อำนาจ ไพนุชิต (2539, หน้า 98) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับมาตรฐานทัศนคติไว้ว่า มาตรฐานทัศนคตินี้ ถือเป็นเครื่องมือในการวิจัยทางการศึกษาอย่างหนึ่ง ที่ใช้วัดคุณลักษณะภายในทางจิตของบุคคลที่ไม่สามารถวัดได้โดยตรง ให้ผลการวัดเป็นข้อมูลเชิงปริมาณหรือตัวเลข ลักษณะของมาตรฐานทัศนคติประกอบด้วยชุดของสถานการณ์หรือข้อความที่เป็นสิ่งเร้าให้ผู้ตอบได้แสดงพฤติกรรมตอบสนองในลักษณะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย เพื่อจำแนกผู้ตอบออกเป็นกลุ่มๆ ตามระดับทัศนคติ และแสดงผลเป็นปริมาณบนช่วงสเกลในเชิงเปรียบเทียบับบุคคลอื่น

หลักการสร้างมาตรฐานทัศนคติที่ดีนั้น Oppenheim (1966) ได้กล่าวเอาไว้ว่า ในการสร้างและประเมินเครื่องมือวัด จะต้องคำนึงถึงหลักที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1) ความเป็นเอกมิติ (Unidimensionability) มาตรฐานทัศนคติที่ดีจะต้องวัดในเรื่องเดียวกัน และข้อความหรือข้อความที่นำมาใช้จะต้องมีความเป็นหนึ่งเดียว โดยสามารถตรวจสอบได้จากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของคะแนนที่ได้จากมาตรฐาน ซึ่งในเรื่องนี้ ลิเคอร์ท (Likert, 1932 อ้างถึงใน อำนาจ ไพนุชิต, 2539, หน้า 56) ได้เสนอไว้ว่า คะแนนที่ได้จากข้อความ 1 ข้อ ควรมีความสัมพันธ์กับคะแนนรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2) ความเป็นเส้นตรง (Linearity) และการมีช่วงเท่ากัน (Equal Intervals) มาตรฐานจะต้องอยู่ในรูปของความต่อเนื่องเป็นเส้นตรงที่สามารถจัดเรียงลำดับทัศนคติของผู้ตอบ และเป็นมาตรฐานที่บอกความแตกต่างเป็นช่วงๆ ได้ โดยแต่ละช่วงต้องมีความห่างเท่ากัน เพื่อกำหนดระดับทัศนคติของผู้ตอบ และสามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้

3) ความเที่ยง (Reliability) เป็นความคงที่หรือความคงเส้นคงวาของการวัด ในการสร้างมาตรฐานทัศนคติ ยิ่งข้อความมีจำนวนมากเท่าใด ความเที่ยงก็จะมีมากขึ้นเท่านั้น

4) ความตรง (Validity) มาตรฐานจะต้องวัดในสิ่งที่ต้องการวัดได้จริง โดยข้อความที่นำมาใช้จะต้องมีความเป็นหนึ่งเดียว และมีความสัมพันธ์กันสูง

5) ความสามารถในการสร้างใหม่ (Reproducibility) เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาสาระของข้อความว่าสามารถจะสร้างสเกลใหม่ได้หรือไม่

(4) เทคนิคการฉายออก (Projective Techniques) เป็นการวัดทัศนคติโดยการให้สร้างจินตนาการจากภาพ โดยใช้ภาพเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลนั้นแสดงความคิดเห็นออกมา เพื่อสังเกตและวัดได้ว่าบุคคลนั้นมีความรู้สึกอย่างไร ซึ่งบุคคลนั้นจะแสดงออกตามประสบการณ์ของตนเอง และแต่ละคนจะมีลักษณะของการแสดงออกที่ไม่เหมือนกัน

จรรยา สิทธิपालวัฒน์ (2539) ได้ยกตัวอย่างวิธีสร้างจินตนาการจากภาพเพื่อใช้วัดทัศนคติ ดังนี้

1) วิธีหยดหมึก (Ink Blot) คือ ให้บุคคลนั้นดูภาพหยดหมึก แล้วให้อธิบายว่าภาพนั้นเป็นอย่างไร เป็นการกระตุ้นให้บุคคลนั้นตอบสนองออกมาให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพื่อที่จะใช้เป็นตัวชี้วัดทัศนคติของบุคคลนั้น

2) การเล่าเรื่อง (Story Telling) คือ มีการเล่าเรื่องราวบางอย่างให้บุคคลที่ต้องการจะวัดทัศนคติฟัง แต่เล่าไม่จบ แล้วให้บุคคลนั้นเล่าต่อตามความคิดเห็นและความรู้สึกของตนเอง แต่ปัญหาที่สำคัญของการวัดทัศนคติโดยวิธีนี้ ก็คือ ผู้วัดจะต้องมีประสบการณ์ และมีความสามารถเพียงพอในการแปลความหมายของข้อมูล

(5) ปฏิบัติการตอบสนองทางร่างกาย

นักจิตวิทยาสังคมส่วนใหญ่มักจะรายงานผลการศึกษาด้านทัศนคติ หรือการวัดทัศนคติ โดยกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างความเข้มข้น (Intensity) หรือความรุนแรง (Extremity) ของทัศนคติกับปฏิบัติการตอบสนองทางร่างกาย เช่น การตอบสนองต่อการช็อกไฟฟ้า อัตราการเต้นของหัวใจต่อหน้าที่ การขยายของม่านตา เป็นต้น มากกว่าที่จะกล่าวถึงทิศทางของทัศนคติ เช่น ทัศนคติทางบวกหรือทางลบ ดังจะเห็นได้จากหลักฐานการค้นพบจากการวิจัยของนักจิตวิทยาสังคมต่างๆ ที่ กมลรัตน์ หล้าสูงงษ์ (2527) ได้รวบรวมไว้ ดังนี้

1) งานวิจัยของ Katz, Cadoret, Hughes and Abbey ในปี ค.ศ.1965 ศึกษาพบว่า การตอบสนองต่อการช็อกไฟฟ้าและการเต้นของหัวใจจะแสดงปฏิกริยาเพิ่มมากขึ้นกว่าระดับปกติ ถ้าบุคคลได้รับการยอมรับหรือการไม่ยอมรับ มากกว่าเมื่อบุคคลอยู่ท่ามกลางการยอมรับหรือไม่ยอมรับ

2) งานวิจัยของ Collins, Ellsworth and Helmreich ในปี ค.ศ.1967 ศึกษาพบว่า การขยายของม่านตามีความสัมพันธ์กับทัศนคติด้านพลังของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้า (เช่น ความแข็งแรง-ความอ่อนแอ) มากกว่ามีความสัมพันธ์กับทัศนคติด้านการประเมิน (เช่น ดี-เลว)

จากผลการวิจัย แสดงให้เห็นว่าปฏิบัติการตอบสนองทางร่างกายมีความสัมพันธ์กับความเข้มข้นของทัศนคติ กล่าวคือ บุคคลจะแสดงปฏิบัติการตอบสนองทางร่างกายอย่างรุนแรง ไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีทัศนคติในด้านดีมากหรือเลวมากก็ตาม

วิธีวัดทัศนคติทั้งหมดที่เสนอไปแล้วนี้ ในปัจจุบันยังหาข้อสรุปที่แน่ชัดไม่ได้ว่าวิธีใดเป็นวิธีที่ดีที่สุด เพราะแต่ละวิธีต่างก็มีลักษณะเฉพาะที่สำคัญ การที่จะสรุปว่าเทคนิควิธีวัดใดเป็นวิธีที่ดีที่สุดนั้น จึงขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการวัดแต่ละอย่าง

จากความคิดดังกล่าว Oppenheim (1966) ได้เสนอแนะไว้ว่า ในการวัดทัศนคติโดยใช้มาตรวัด หากต้องการที่จะศึกษารูปแบบทัศนคติ (attitude pattern) หรือการสำรวจทฤษฎีทัศนคติ (theories of attitudes) มาตรวัดของลิเคอร์ท (Likert) จะเป็นเทคนิควิธีที่เหมาะสมที่สุด หรือ หากต้องการที่จะศึกษาการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (attitude change) วิธีของกัตท์แมน (Guttman) จะเป็นวิธีที่ดีที่สุด หรือหากต้องการที่จะศึกษาความแตกต่างของกลุ่ม (group differences) การใช้วิธีของเทอร์สโตน (Thurstone) จะเป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุด เป็นต้น

ดังนั้น อาจสรุปได้ว่า การนำเทคนิควิธีวัดแบบต่างๆ มาใช้ จะต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการวัดเฉพาะอย่างด้วย

ธรรมชาติของการวัดทัศนคติ

ในการศึกษาเรื่องการวัดทัศนคติ ผู้ศึกษาหรือผู้วัดจะต้องเข้าใจในธรรมชาติของการวัด หรือหลักเบื้องต้นของการวัดก่อนที่จะได้ศึกษาในรายละเอียดของเทคนิควิธีวัดทัศนคติแบบต่างๆ ต่อไป ในที่นี้ จะกล่าวถึงธรรมชาติของการวัดเพียงสังเขปต่อการเข้าใจ ดังนี้

1. ความหมายของการวัด

อุทุมพร จามรมาน (2537) ได้ให้ความหมายของการวัดไว้ว่า การวัด (measurement) หมายถึง ชุคของกระบวนการ หรือวิธีการที่กำหนดตัวเลขให้กับลักษณะของคนที่ สัตว์ สิ่งของ ปรากฏการณ์ เหตุการณ์ ตามความมากน้อย และชนิดของสิ่งเหล่านั้นอย่างมีกฎเกณฑ์ การให้ตัวเลขตามกฎเกณฑ์ที่ต่างกัน ทำให้ได้มาตรและประเภทของการวัดที่ต่างกัน

เนื่องจากทัศนคติมีความสัมพันธ์กับการแสดงออกทางพฤติกรรม ดังนั้น ผู้ศึกษาควรจะเข้าใจความหมายของการวัดพฤติกรรมด้วย โดย ชัยพร วิชชาวุธ (2523) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า การวัดพฤติกรรม ก็คือ การกำหนดตัวเลขให้กับพฤติกรรมต่าง ๆ ตามเกณฑ์ การกำหนดตัวเลขนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการแบ่งประเภทของพฤติกรรม การจัดอันดับของพฤติกรรมตามความมากน้อย การหาระยะแตกต่างระหว่างพฤติกรรมตามความมากน้อย และการเทียบอัตราส่วนพฤติกรรมตามความมากน้อย

2. มาตรวัด (scale)

มาตรที่ใช้ในการวัดมีหลายระดับ ตั้งแต่มาตรจัดประเภท จัดอันดับอันตรภาค และอัตราส่วน สำหรับการวัดทัศนคติส่วนใหญ่ เป็นการวัดพฤติกรรมประเภท “มาตรจัดอันดับ (Ordinal Scales)” ซึ่งเป็นการกำหนดตัวเลขให้กับสิ่งของหรือพฤติกรรม เพื่อแสดงอันดับความมากน้อย เช่น จัดอันดับเพื่อนตามความชอบ (ลัดดา กิติวิภาต, 2532, หน้า 36)

สาเหตุที่กล่าวถึงมาตรวัด เนื่องมาจาก มาตรวัดเป็นเครื่องมือวัดที่ถูกนำมาใช้
อย่างแพร่หลายในการศึกษาหรือการวัดทัศนคติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยทาง
สังคมศาสตร์

3. ความเที่ยง (reliability) และความตรง (validity)

อุทุมพร จามรมาน (2537) ได้ให้ความหมายของความเที่ยงและความตรงไว้
ดังนี้

ความเที่ยง หมายถึง (ก) ความคงเส้นคงวาของการวัด 2 ครั้ง (ข) ความ
สอดคล้องภายในของการวัด 1 ครั้ง และ (ค) ความคงที่ของการวัด 2 ครั้งที่เป็นอิสระต่อกัน

ความตรง หมายถึง ความสอดคล้องกับสิ่งที่เห็น ที่วัด และที่นับ โดยมีการให้
คำนิยามไว้ก่อน

ในการวัดทัศนคตินี้ เราต้องการรู้ว่าการวัดนั้นมีความเที่ยงหรือไม่ วัดกี่ครั้งก็
ได้ผลคล้ายคลึงกันหรือไม่ และต้องการรู้ว่าการวัดนั้นมีความแม่นยำตรงหรือไม่ วัดในสิ่งที่ต้องการ
วัดหรือไม่

ประโยชน์ของการวัดทัศนคติ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2530 อ้างถึงใน จรรยา สิทธิपालวัฒน์, 2539, หน้า 55-58)
ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการวัดทัศนคติ ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

(1) วัดเพื่อทำนายพฤติกรรม ทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ย่อมเป็น
เครื่องแสดงให้เห็นว่าบุคคลนั้นมีทัศนคติต่อสิ่งนั้นไปในทางที่ดีหรือไม่ดี มากหรือน้อยเพียงใด ซึ่ง
ทัศนคติของบุคคลนี้เองจะเป็นเครื่องทำนายว่าบุคคลนั้นจะมีการกระทำต่อสิ่งนั้น ไปในทำนองใด
นอกจากนี้ ยังเป็นแนวทางให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อบุคคลนั้น ได้อย่างถูกต้อง และอาจเป็นแนวทางให้ผู้อื่น
สามารถควบคุมพฤติกรรมของบุคคลนั้นได้ด้วย

(2) วัดเพื่อหาทางป้องกัน การที่บุคคลจะมีทัศนคติต่อสิ่งใดนั้น เป็นสิทธิของแต่ละ
บุคคล แต่การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข บุคคลในสังคมนั้นควรจะมีทัศนคติต่อสิ่งต่าง ๆ
คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกัน และไม่เกิดความแตกแยกขึ้นในสังคม

(3) วัดเพื่อหาทางแก้ไข การวัดทัศนคติจะทำให้เราทราบว่า บุคคลมีทัศนคติต่อ
สิ่งหนึ่งไปในทิศทางใด ดีหรือไม่ดี เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ดังนั้น การรู้ถึงทัศนคติของบุคคล
หนึ่งจะช่วยให้เราสามารถวางแผนและดำเนินการแก้ไขลักษณะที่ไม่เหมาะสมของบุคคลนั้นได้

(4) วัดเพื่อให้เข้าใจสาเหตุและผล ทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ
เปรียบเสมือนเป็นสาเหตุภายในที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมไปได้ต่าง ๆ กัน ซึ่งอาจได้รับ
ผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมหรือสาเหตุภายนอกด้วยส่วนหนึ่ง

ประเภทของการวัด

การแบ่งประเภทของการวัด จะช่วยให้ผู้ศึกษาและผู้วัดสามารถเข้าใจลักษณะของเทคนิควิธีวัดแบบต่างๆ ได้ชัดเจนขึ้น ตลอดจนสามารถเลือกนำไปใช้ได้โดยมีประสิทธิภาพ นักจิตวิทยาได้แบ่งประเภทของการวัดตามหลักเกณฑ์ต่างๆ ดังนี้

ลัดดา กิติวิภาต (2532, หน้า 38) ได้แบ่งประเภทของการวัดทัศนคติตามลักษณะการคำนวณ โดยแบ่งประเภทของเทคนิควิธีวัดเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

(1) มาตรฐานสำหรับการทำนายภายนอก (scales for external prediction)

เป็นมาตรที่ใช้คำถามเพื่อทำนายพฤติกรรมภายนอก เช่น พฤติกรรมการเลือกตั้ง พฤติกรรมผู้บริโภค พฤติกรรมการใช้จ่าย เป็นต้น ตัวอย่างของการวัดในประเภทนี้ ได้แก่

- มาตรฐานทัศนคติของเทอร์สโตน (Thurstone Scale, 1929) หรือ มาตรฐานตรรกะเท่ากันตามปรากฏ (Equal-Appearing Interval Scale)

- มาตรฐานทัศนคติของลิเคอร์ต (Likert Scale, 1932) หรือ วิธีการประเมินแบบรวมค่า (Method of Summated Rating)

- มาตรฐานทัศนคติของออสกู๊ด (Osgood Scale, 1957) หรือ มาตรฐานวัดโดยอาศัยการจำแนกความหมายของคำ (Semantic Differential Scale)

- มาตรฐานทัศนคติสำหรับเด็กของบัตซินและแอนเดอร์สัน (Butzin and Anderson, 1973) หรือ มาตรฐานยิ้ม (The Smiling Faces Scales)

(2) มาตรฐานตัวแทน

เป็นการนำกระบวนการทางคณิตศาสตร์มาใช้ เพื่ออนุมานทัศนคติของบุคคล ตัวอย่างของการวัดในประเภทนี้ ได้แก่

- มาตรฐานการตัดสินเปรียบเทียบของเทอร์สโตน (Thurstone's Comparative Judgment Scale, 1920)

- มาตรฐานวัดความห่างทางสังคมของโบการ์ดัส (The Bogardus Social Distance Scale, 1925)

- มาตรฐานวัดความคงที่ของทัศนคติตามวิธีของกัตท์แมน (Guttman Scale หรือ Cumulative Scale, 1944)

นอกจากการแบ่งประเภทของการวัดตามลักษณะการคำนวณที่ ลัดดา กิติวิภาต ได้กล่าวไปแล้วนี้ แพ็ตตีและแคคซิออปโป (Petty and Cacioppo, 1984) ยังได้แบ่งประเภทของการวัดทัศนคติโดยอาศัยหลักความรู้ตัวของผู้ถูกวัดเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง เทคนิควิธีวัดตามหลักเกณฑ์นี้ แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

(1) วิธีการวัดทางตรง (Direct Procedures)

เป็นการวัดทัศนคติโดยให้ผู้ถูกวัดรายงานความคิด ความรู้สึก ของตัวเอง ออกมาโดยตรง ตัวอย่างของวิธีการวัดในประเภทนี้ ได้แก่

- มาตรวัดทัศนคติของเทอร์สโตน (Thurstone Scale)
- มาตรวัดทัศนคติของลิเคอร์ท (Likert Scale)
- มาตรวัดทัศนคติของออสกู๊ด (Osgood Scale)
- มาตรวัดข้อความเดียว (The One-item Rating Scale)

(2) วิธีการวัดทางอ้อม (Indirect Procedures)

เป็นวิธีการที่ถูกนำมาใช้เพื่อวัดทัศนคติของบุคคล โดยปราศจากการรู้ตัว ตัวอย่างของวิธีการวัดในประเภทนี้ ได้แก่ การใช้เทคนิคการฉายออก (Projective Technique)

จากตัวอย่างการแบ่งประเภทของการวัดทัศนคติข้างต้นนี้ เป็นแต่เพียงตัวอย่างที่ ผู้ศึกษาหรือผู้วัดจะยึดเป็นแนวทางในการนำไปใช้เท่านั้น ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการวัด เฉพาะอย่าง และเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ในขณะนั้นด้วย

Oppenheim (1966, p.80) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการนำมามาตรวัดทัศนคติไปใช้ว่า เนื่องจากประสิทธิภาพของการใช้มาตรวัดทัศนคติขึ้นอยู่กับความร่วมมือและการเปิดเผยของ ผู้ตอบ ถ้าผู้ตอบพยายามที่จะแก้งตอบหรือตอบในข้อเลือกที่ “ไม่แน่ใจ” มากที่สุด เพราะความกลัว ความเข้าใจผิด ความคาดหวังของสังคม หรือแม้แต่ความไม่ชอบผู้เป็นเจ้าของแบบสอบถาม สิ่ง เหล่านี้อาจจะเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการบิดเบือนในการตอบตามความเป็นจริงก็ได้ ดังนั้น ผู้นำ มาตรวัดทัศนคติไปใช้จะต้องแน่ใจว่า ผู้ตอบเต็มใจให้ข้อมูลตามความเป็นจริง หรือบางครั้งการใช้ วิธีการทางอ้อม (Indirect Methods) ก็สามารถึงเข้าถึงข้อมูลระดับลึกของผู้ตอบได้ดีกว่าการใช้มาตร วัดทัศนคติเพียงอย่างเดียว ซึ่งแนวความคิดนี้ น่าจะเป็นที่มาหรือสาเหตุของการแบ่งประเภทของ การวัดทัศนคติเป็น 2 ประเภท คือ วิธีการวัดทางตรง และวิธีการวัดทางอ้อม ตามที่ เพิ่งได้ กล่าว เอาไว้

สำหรับสาเหตุของการแบ่งประเภทการวัดทัศนคติตามลักษณะการคำนวณนี้ ลัดดา กิติวิภาต (2532, หน้า 38) ได้กล่าวเอาไว้ว่า เป็นการแยกประเภทวิธีวัดทัศนคติว่าวิธีใดเป็นวิธีที่ ทันสมัยและเหมาะสำหรับการใช้คอมพิวเตอร์ในการคำนวณ ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่นักจิตวิทยาส่วนใหญ่ นำมาใช้

เนื่องจากเทคนิควิธีที่นำมาใช้ในการศึกษาหรือวัดทัศนคตินั้นมีเป็นจำนวนมาก เช่น การสัมภาษณ์ การสำรวจ การทำโพล การใช้แบบสอบถาม การใช้มาตรวัดทัศนคติ การสังเกต การใช้วิธีสังคมมิติ (Sociometric Procedures) การศึกษาทัศนคติจากบันทึกประจำวันหรือจากแฟ้ม

ประวัติ เป็นต้น (Henerson, Morris and Fitz-Gibbon, 1978, p.203) ดังนั้น ในที่นี้จะขอกล่าวถึงเพียงเทคนิควิธีวัดที่ได้รับความนิยมและเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นเทคนิควิธีที่ถูกนำมาใช้มากในการศึกษาวิจัยทางสังคมศาสตร์

ในการศึกษาทัศนคติ ผู้ศึกษาหรือผู้วัดจะต้องเข้าใจว่า ทัศนคติมีความหมายอย่างไร แตกต่างจากคำว่า ความเชื่อ ค่านิยม และความคิดเห็นอย่างไร ตลอดจนจะต้องเข้าใจในลักษณะที่สำคัญของทัศนคติ ธรรมชาติของการวัด ประโยชน์ของการวัดทัศนคติ การแบ่งประเภทของการวัด รวมทั้งเทคนิควิธีวัดแบบต่างๆ ที่นำมาใช้ในการวัดทัศนคติ

เทคนิควิธีที่นำมาใช้ในการศึกษาหรือวัดทัศนคตินั้น ในปัจจุบันได้ถูกนำมาใช้อย่างหลากหลาย เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การสำรวจ การทำโพล การใช้แบบสอบถาม การใช้มาตรวัดทัศนคติ การใช้เทคนิคการฉายออก การใช้วิธีสังคมมิติ การศึกษาทัศนคติจากบันทึกประจำวัน หรือจากแฟ้มประวัติ เป็นต้น แต่เทคนิควิธีที่เป็นที่ยอมรับและถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในการศึกษาวิจัยทางสังคมศาสตร์มีเพียงไม่กี่วิธี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้มาตรวัด (Scale) เช่น มาตรวัดทัศนคติของเธอร์สตัน (Equal-Appearing Interval Scale) มาตรวัดทัศนคติของลิเคอร์ท (Likert Scale หรือ Method of Summated Rating) มาตรวัดทัศนคติของออสกูต (Semantic Differential Scale) และมาตรวัดทัศนคติของกัตท์แมน (Cumulative Scale หรือ Scalogram Analysis)

เนื่องจากเทคนิควิธีวัดทัศนคติได้ถูกนำมาใช้อย่างหลากหลาย การที่จะกล่าวว่าเทคนิควิธีใดเป็นวิธีที่ดีที่สุดนั้น ในปัจจุบันยังหาข้อสรุปที่แน่ชัดไม่ได้ เพราะแต่ละวิธีต่างก็มีลักษณะเฉพาะที่สำคัญ ดังนั้น การนำเทคนิควิธีวัดแบบต่างๆ มาใช้ ผู้ศึกษาหรือผู้วัดจะต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการวัดเฉพาะอย่างและสถานการณ์ของการวัดในขณะนั้นด้วย

8. กระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

McGuire (อ้างถึงใน พิสมัย, วิษณุศักดิ์, พรพิมล และแสงสุรีย์, 2528, หน้า 95-96) ได้วิเคราะห์กระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติไว้ 5 ขั้น ดังนี้

(1) การเอาใจใส่ (attention) การที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคลนั้น ในขั้นต้นบุคคลจะต้องยอมให้ความสนใจ และเอาใจใส่รับรู้ข้อความในการชักจูง ถ้าผู้รับการชักจูงขาดการเอาใจใส่รับรู้สิ่งที่ชักจูง การชักจูงจะถูกขังงั้นตั้งแต่เริ่มต้น ฉะนั้นการมีสมาธิไม่มีสิ่งรบกวนจิตใจ ความยินยอมที่จะรับฟังจึงเป็นปัจจัยสำคัญของการให้ความเอาใจใส่ในสารสื่อที่ใช้ชักจูง

(2) ความเข้าใจ (comprehension) ความเข้าใจจะเกิดขึ้นได้เมื่อบุคคลเอาใจใส่รับฟังสารสื่อ นอกจากนี้มีองค์ประกอบอื่นๆ ที่จะเข้ามามีผลต่อความเข้าใจสารสื่อชักจูงที่สำคัญ เช่น

องค์ประกอบเกี่ยวกับสารสื่อ สารสื่อควรใช้ข้อความชักจูงที่ทำให้ผู้รับเกิดความเข้าใจได้โดยง่าย มีความน่าเชื่อถือ

(3) การยอมรับ (yielding) การยอมรับมีสามแบบด้วยกัน คือ

การยอมตาม (compliance) บุคคลยอมรับการชักจูงเพราะหวังว่าจะได้รับการยอมรับ หรือได้รับความดีความชอบจากผู้มีอิทธิพลหรือกลุ่ม ยอมรับการชักจูงเพื่อหวังรางวัลและหลีกเลี่ยงการลงโทษ

การเลียนแบบแบบเทียบเคียง (identification) บุคคลยอมรับการชักจูงเพราะหวังที่จะทำตนให้คล้ายคลึงกับผู้ชักจูง ซึ่งเป็นสิ่งที่ตนพอใจและอยากเลียนแบบ

(4) ความจำ (retention) เมื่อเกิดการยอมรับแล้ว การเปลี่ยนทัศนคติจะอยู่คงทนทานนั้นสักเท่าไรขึ้นอยู่กับความจำในเรื่องราวเกี่ยวกับทัศนคตินั้น ๆ ถ้าเป็นเรื่องราวที่มีความสำคัญต่อตัวบุคคล บุคคลจะจำได้นาน ซึ่งวิธีการสื่อสารที่ดึงดูดความสนใจแก่ผู้รับและการเสนอสารนั้นบ่อยๆ จะช่วยให้ความจำในเนื้อหานั้นๆ ได้นาน

(5) การกระทำ (action) เป็นกระบวนการขั้นสุดท้ายของการเปลี่ยนทัศนคติ คือ การแสดงพฤติกรรมเพื่อแสดงถึงการมีทัศนคตินั้นๆ

ท่ามกลางการแข่งขันที่ต้องเลือก ซึ่งถ้าการดำเนินวิถีชีวิตที่มีความผูกมัดสูง ต้องใช้เวลา ใช้เงินและใช้ความพยายามในการเลือกสูง ทำให้เกิดความเครียดหลังจากที่ได้เลือกแล้ว ก็จะพยายามทำทุกอย่างที่จะลดความเครียด เช่น หาข้อมูลมาสนับสนุนที่ตนเองคิดว่าดีที่สุดแล้ว ดังนั้นบางครั้ง จำเป็นจะต้องหากิจกรรมบางอย่างมาช่วยทำให้ตนเองเกิดความสบายใจขึ้น ดีกว่าที่จะปล่อยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติ เพราะหลังจากที่ตนเองได้เลือกตัดสินใจที่จะใช้วิถีชีวิตในเขตเมืองแล้ว มักจะคิดว่าตนเองเลือกที่จะดำเนินวิถีชีวิตอย่างถูกต้อง

ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นการคำนึงถึง หรือความหมายของคำว่าทัศนคติ ลักษณะของทัศนคติ หน้าที่ของทัศนคติ การเกิดทัศนคติ องค์ประกอบของทัศนคติ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติ ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ กระบวนการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการแนวความคิดทัศนคติ ข้อมูลทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น สามารถเชื่อมโยงและส่งผลต่อการตัดสินใจในการดำเนินวิถีชีวิตของประชาชนในเขตสังคมเมืองและประชาชนในเขตสังคมชนานเมืองด้วยกันทั้งสิ้น ซึ่งเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ วิจัยที่สามารถระบุได้ถึงความแตกต่างถึงทัศนคติต่อการดำเนินวิถีชีวิตของประชาชนทั้ง 2 กลุ่ม คือผู้ที่เขตสังคมเมืองและเขตสังคมชนานเมือง

แนวความคิดเกี่ยวกับความต้องการ

ความต้องการของมนุษย์ ถือเป็นพื้นฐานแห่งพฤติกรรมต่างๆ เนื่องจากความต้องการเป็นสิ่งสำคัญที่กระตุ้นให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมหรือการกระทำต่างๆ ออกมา หรืออาจกล่าวได้ว่ามนุษย์มีความโน้มเอียงที่จะกระทำสิ่งใดๆ ล้วนขึ้นอยู่กับอิทธิพลความคิดที่ตนเองมีอยู่ หรือตามความต้องการของตน ดังนั้น การศึกษาความต้องการของมนุษย์ย่อมจะนำไปสู่ความเข้าใจในพฤติกรรมต่างๆ เหล่านั้น หรือเข้าใจพฤติกรรมที่จะตามมา ซึ่งได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้นิยามของคำว่า “ความต้องการ” ซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึง 2 ทฤษฎีที่สำคัญ คือทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ และทฤษฎีความต้องการของแอลเดอร์เฟอร์

1. ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์

มาสโลว์ (Abraham H. Maslow) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มมนุษยนิยม ทฤษฎีของเขาศึกษาในเรื่องความต้องการของมนุษย์ซึ่งมักเรียกกันว่า “ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ” แต่ถ้าจะศึกษาในแง่ของแรงจูงใจก็มักจะเรียกกันว่า “ทฤษฎีลำดับขั้นแรงจูงใจ” ซึ่งที่มาของแรงจูงใจที่เกิดขึ้นคือความต้องการ มาสโลว์ได้อธิบายว่ามนุษย์มีความต้องการเป็นลำดับขั้น และขั้นแรกที่จะตอบสนองความต้องการขั้นต่ำสุดก่อน เมื่อได้รับการตอบสนองแล้วจึงแสวงหาทางสนองความต้องการขั้นสูงไปตามลำดับ ในยุคแรกๆ มาสโลว์แบ่งลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ลำดับ ลำดับ 1 – 4 เป็นความต้องการลำดับต้นหรือระดับที่ขาดแคลน (deficiency needs) ต้องได้รับการตอบสนองก่อน ลำดับที่ 5 เป็นความต้องการระดับสูง ต่อมามาสโลว์ได้ศึกษาเพิ่มเติมและแบ่งความต้องการลำดับที่ 5 ให้ละเอียดออกไปอีกเป็น 3 ลำดับ รวมทั้งหมดเป็น 7 ลำดับขั้นของความต้องการ ซึ่ง 3 ลำดับสูงนั้นเป็นความสมบูรณ์แบบของชีวิต (being needs or growth needs) (Woolfolk, 1998 อ้างถึงใน ปรานี รามสูต, 2544, หน้า 142) ลำดับขั้นของความต้องการทั้ง 7 ชั้น ได้แก่

ลำดับขั้นที่ 1 ความต้องการทางสรีระ (physical or biological needs) คือความต้องการตอบสนองความหิวกระหาย ความเหนื่อย ความง่วง ความต้องการทางเพศ ความต้องการขับถ่าย ความต้องการมีกิจกรรมทางร่างกาย เช่น การเคลื่อนไหว การดมกลิ่น การฟัง การสัมผัสทางผิวหนัง และความต้องการสนองความสุขของประสาทสัมผัส

ลำดับขั้นที่ 2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (safety needs) คือ ความต้องการคุ้มครองปกป้องรักษา ความอบอุ่นใจ ความปราศจากอันตราย และความต้องการหลุดพ้นความกังวล

ลำดับขั้นที่ 3 ความต้องการความรัก ความเป็นเจ้าของ (love and belonging needs) คือ ความอยากมีเพื่อน มีพวกพ้อง มีกลุ่ม มีครอบครัว และมีความรัก มีความผูกพันกับผู้อื่น ขั้นนี้จัดว่าเป็นความต้องการทางสังคม

ลำดับขั้นที่ 4 ความต้องการศักดิ์ศรี เกียรติ การยอมรับจากผู้อื่น (esteem needs) คือ ความอยากมีชื่อเสียง มีหน้ามีตา มีคนยกย่องเลื่อมใส มีความเด่นดัง และต้องการให้ได้รับความรู้สึกที่ดีจากคนอื่น

ลำดับขั้นที่ 5 ความต้องการตระหนักรู้ เข้าใจสรรพสิ่ง (need to know and understand) คือ การอยากรู้ อยากเข้าใจ อยากมีความสามารถ อยากมีทักษะประสบการณ์

ลำดับขั้นที่ 6 ความต้องการทางสุนทรียะ ความดีงาม (aesthetic needs) ได้แก่ ความต้องการบรรลุด้านความดี ความงาม คุณธรรม และความละเอียดอ่อนทางจิตใจ

ลำดับขั้นที่ 7 ความต้องการได้ใช้ความสามารถสูงสุดแห่งตน หรือต้องการตระหนักในศักยภาพส่วนตน (self-actualization needs) ขั้นนี้ถือว่าเป็นความต้องการสูงสุดแห่งความเป็นมนุษย์ มักเรียกกันว่าความต้องการความสำเร็จ ซึ่งจะเกิดขึ้นนี้ได้ต้องเสริมสร้างให้บุคคลได้ตอบสนองความต้องการของตนในลำดับที่ 1 เป็นลำดับมาจนถึงลำดับสูง หรือสร้างความรู้สึก “พอ” ในความเป็นเขาเสียก่อนซึ่งบุคคลประเภทนี้มักได้รับ “ประสบการณ์สูงสุด” (peak experience) คือ เพลิดเพลินการันหรือได้รับประสบการณ์เข้มข้นบางประการด้วยตนเองจนตระหนักในสภาพความเป็นจริงแห่งชีวิต (Bruno, 1980 อ้างถึงใน ปราณี รามสูต, 2544, หน้า 143) ซึ่งมักเรียกบุคคลลักษณะนี้ว่า “ผู้เข้าถึงปรัชญาชีวิต” หรือ “ผู้เข้าถึงสัจธรรมแห่งชีวิต”

2. ทฤษฎีความต้องการ อี. อาร์. จี. ของแอลเดอร์เฟอร์

Clayton Alderfer เป็นนักจิตวิทยาชาวอเมริกันผู้พัฒนาทฤษฎีความต้องการ 3 อย่างที่เรียกว่า “อี. อาร์. จี.” ซึ่งมีชื่อในภาษาไทยว่า “ชีวิต สัมพันธ์ ก้าวหน้า” อันเป็นความต้องการสำคัญของแรงจูงใจในการทำงานตามความเชื่อของเขาทฤษฎีนี้ก่อตั้งและพัฒนามาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1969 ซึ่งแอลเดอร์เฟอร์ยอมรับว่าเข้าได้แนวคิดต่อเนื่องมาจากทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ แต่มีความเชื่อเพิ่มเติมว่าความต้องการของคนเรามีอิทธิพลกลับไปกลับมาและข้ามขั้นได้ ไม่จริงเสมอไปที่ว่าความต้องการจะต้องมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมตามลำดับขั้น และเขาได้สรุปรวมความต้องการของมนุษย์โดยลดความซับซ้อนลงให้เหลือเพียง 3 ประการ ซึ่งทั้ง 3 ประการนี้มีอิทธิพลมากต่อแรงจูงใจและประสิทธิภาพในการทำงานหรือทำกิจกรรมของบุคคล (Schultz & Schultz, 1998 อ้างถึงใน ปราณี รามสูต, 2544, หน้า 146) ดังนี้

(1) ความต้องการเพื่อการดำรงชีวิต (existing needs : E) เป็นความต้องการทางกายเพื่อการดำรงชีวิตอยู่รอดปลอดภัย ซึ่งบุคคลจะพอใจงานจากการได้รับค่าตอบแทน ผลกำไร

สวัสดิการ สิ่งแวดล้อมที่เสริมสุขภาพ และงานที่ปลอดภัยไร้ความเสี่ยง หากมีสิ่งเหล่านี้อย่างพอเพียงก็สร้างแรงจูงใจในการทำงานได้สูง แต่ถ้าขาดแคลนก็อาจเลี่ยนงานขาดงานบ่อย

(2) ความต้องการความสัมพันธ์ (relatedness needs : R) ความต้องการนี้คือความต้องการในด้านการที่จะมีสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลอื่น เพื่อการผ่อนคลายทางจิตใจ การได้รับการยอมรับนับถือ และการมีกลุ่ม มีพวก ซึ่งผู้ปฏิบัติงานพอใจงานประเภทที่เขาได้มีโอกาสทำทางสังคมกับเพื่อนร่วมงาน และหัวหน้างาน รวมทั้งพอใจงานที่มีบรรยากาศที่ดีต่อกัน หากกิจกรรมใดเสริมสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีก็อาจส่งผลให้เกิดแรงจูงใจในการทำงานได้สูงขึ้น

(3) ความต้องการความเจริญก้าวหน้า (growth needs : G) เป็นความต้องการส่วนบุคคลที่จะมีการเติบโตและพัฒนาการตามอัธยาศัย ซึ่งบุคคลจะพอใจงานประเภทที่เขาได้มีโอกาสใช้ความรู้ความสามารถและทักษะประสบการณ์ของเขาอย่างเต็มที่ หากได้ทำงานลักษณะนี้ บุคคลมักมีแรงจูงใจทำงานและกิจกรรมสูง ขึ้นนี้หากเปรียบเทียบกับทฤษฎีของมาสโลว์ความต้องการนี้จัดอยู่ในขั้นความต้องการเกียรติและความสำเร็จของชีวิต

ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ และทฤษฎีความต้องการ อี.อาร์.จี. ของแอลเดอร์เฟอร์ สรุปได้ดังนี้

มาสโลว์มีความเชื่อว่ามนุษย์จะมีการพัฒนาเมื่อต้องการรู้จักตนเองและแสวงหาความสมบูรณ์ให้ตน โดยเน้นความสำคัญของเอกลักษณ์บุคคล ค่านิยมส่วนตัว ความเจริญเติบโตของบุคคล เขาเชื่อว่าบุคคลส่วนใหญ่มีความรับผิดชอบในตนเอง มีสิทธิเลือกทางเดินชีวิต เลือกในสิ่งที่ตนสนใจและต้องการ มนุษย์เป็นผู้กำหนดตนเองว่าสิ่งใดที่เขาจะทำหรือไม่ทำและกำหนดแนวทางพัฒนาตนเอง

แอลเดอร์เฟอร์ มีความเชื่อว่ามนุษย์จะพอใจงานหรือกิจกรรมที่ส่งผลให้ตนอยู่รอดปลอดภัย ส่งเสริมสุขภาพกายสุขภาพจิต ช่วยให้ตนมีโอกาสด้านมนุษย์สัมพันธ์และมีความเจริญก้าวหน้า

จากแนวคิดและทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ และ อี. อาร์. จี. ของแอลเดอร์เฟอร์พอสรุปได้ว่าผู้สำเร็จหลักสูตรมีความต้องการให้ตนเองได้รวมกลุ่มกับเพื่อนร่วมงานและกับหมู่คณะได้ และยังต้องการการยอมรับเข้าไปมีส่วนร่วมในหน้าที่งานที่พวกเขาต้องการได้

ทั้งยังเป็นแนวความคิดที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อทัศนคติต่อการดำเนินวิถีชีวิตของประชากรในเขตสังคมเมือง กับประชากรในเขตสังคมชนเมือง ของกรุงเทพมหานครที่มีความแตกต่างกัน

การดำเนินวิถีชีวิต และปัจจัยการดำเนินชีวิต

1. สังคม

สังคมเป็นการอยู่ร่วมกันของสิ่งมีชีวิต ทั้งคนและสัตว์ต่างก็มีสังคมของกันและกัน หรืออาจกล่าวได้ว่าสิ่งมีชีวิตย่อมอยู่รวมกันเป็นสังคม อันที่จริงแล้วถ้าสิ่งมีชีวิตมีจำนวนไม่มาก เรื่องราวต่างๆ ก็คงจะไม่ได้ส่วนประกอบของสังคม แต่เนื่องจากความเป็นจริงสิ่งมีชีวิตทั้งคนและสัตว์ต่างก็มีจำนวนมาก จึงทำให้บรรดาปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาจากการอยู่รวมกันในสังคมนั้นมีจำนวนมาก และเป็นปัญหาที่ทำให้คุณภาพของสังคมเสื่อมลงรวมไปถึงปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อสิ่งอื่นๆ ตามมาอีกมากมาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเป็นอยู่ การใช้ชีวิต ในแต่ละวันต้องเสี่ยงกับภัยอันตรายมากมายในแต่ละวัน ถ้าจะเปรียบเทียบกับสังคมสมัยก่อนกับสมัยปัจจุบันนั้น คงจะปฏิเสธไม่ได้กับความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัด เช่น ในเรื่องวัตถุที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาก ดังกล่าวที่ว่า " จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว " ซึ่งคำๆ นี้ น่าจะสะท้อนให้ว่า จิตใจนั้นจะบรรดาอะไรก็ได้ย่อมอยู่นอกเหนือทางด้านร่างกายที่ต้องการ หากจิตใจไม่สั่งให้ทำอย่างโน้นอย่างนี้ ร่างกายก็ไม่สามารถเคลื่อนไหวได้ตามต้องการ ถ้าคิดดูให้ดีการที่สังคมเปลี่ยนแปลงนั้นอะไรคือหัวใจ หรือ ข้อสำคัญที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลง นั้นคือจิตใจมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงเริ่มต้นที่ความคิด การเปลี่ยนแปลงจึงน่าจะเป็นการรองรับใจผู้คนในสังคมปัจจุบันให้ดำรงชีวิตรอด สะดวก รวดเร็วขึ้น ในชีวิตของคนในสังคมที่มีผู้คนมากมาย ในแต่ละวันต่างก็ทำกิจกรรมของตนเอง ดิ้นเข้ามาที่ดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งเราไม่รู้ว่าคนในวันนี้จะไปทำอะไร เจอกับอะไรบ้าง เจอปัญหาอะไรบ้าง แล้วจะรู้สึกอย่างไรซึ่งว่านี่แหละหรือคือส่วนหนึ่งของสังคม ในแต่ละวันนั้นมีบางคนคิดใจ บางคนเสียใจ อยากจะสะท้อนให้เห็นว่าสมัยนี้คนที่ใช้ชีวิตอยู่ในปัจจุบันมีความอดทนสูงกว่าคนสมัยก่อน ด้วยเหตุผลที่ว่าสมัยก่อนนั้นเมื่อชีพทำนา พอถึงฤดูทำนาก็ปลูกข้าวเก็บไว้ คนสมัยก่อนใครมีข้าวเก็บไว้ในยุ้งฉางเพียงพอในแต่ละปีก็อุ่นใจแล้วไม่ต้องไปทำอะไรที่นอกเหนือจากการทำนา แต่ปัจจุบันวิธีการเลี้ยงชีพเปลี่ยนไป เช่น ทำงานบริษัทได้ค่าตอบแทนเป็นเงินเดือน หากไม่พอก็ต้องทำงานพิเศษเพื่อให้เลี้ยงชีพตัวเองรอดต่อไป ตรงนี้คือความแตกต่างที่เห็นได้ชัด คนในสมัยปัจจุบันไม่สามารถที่จะใช้ชีวิตหรือรูปแบบสมัยก่อนได้ เพราะการดำเนินชีวิตไม่เหมือนกัน แต่สิ่งที่เป็นข้อที่เหมือนกันระหว่างปัจจุบันกับสมัยก่อน คือ เกิดมาแล้วก็ต้องดำเนินต่อไปเพื่อให้ชีวิตตัวเองรอดและมีความสุขเท่านั้นคือสิ่งที่ต้องการอันแท้จริง

2. วัฒนธรรมประเพณีไทย

การที่มนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นสังคมขึ้นมา ย่อมต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของกลุ่มมีระเบียบแบบแผนที่ควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มให้อยู่ในขอบเขตที่จะอยู่

ร่วมกันอย่างมีความสุข สิ่งที่เป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของกลุ่มคนนี้เราเรียกว่า "วัฒนธรรม" ดังนั้น วัฒนธรรมจึงเปรียบเสมือนอารมณ์หล่อหลอมร่างกายตกแต่งคนให้นำคุณม วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ต้องควบคู่กับคนเสมอไป "วัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างที่ แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมใดสังคมหนึ่ง มนุษย์ได้คิด สร้างระเบียบกฎเกณฑ์ใช้ในการปฏิบัติ การจัดระเบียบตลอดจนระบบความเชื่อ ค่านิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่างๆ ในการควบคุมและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ"

วัฒนธรรมคือความเจริญก้าวหน้าของมนุษย์ หรือลักษณะประจำชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ที่อยู่ในสังคม ซึ่งไม่เพียงแต่จะหมายถึงความสำเร็จในด้านศิลปกรรมหรือมารยาททางสังคมเท่านั้น กล่าวคือ ชนทุกกลุ่มต้องมีวัฒนธรรม ดังนั้น เมื่อมีความแตกต่างระหว่างชนแต่ละกลุ่ม ก็ย่อมมี ความแตกต่างทางวัฒนธรรมนั่นเอง เช่น ชาวนาจีน กับชาวนาในสหรัฐอเมริกา ย่อมมีความแตกต่าง กัน

วัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์เปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงหรือผลิตสร้างขึ้น เพื่อความ เจริญงอกงามในวิถีชีวิตและส่วนรวม วัฒนธรรมคือวิถีแห่งชีวิตของมนุษย์ในส่วนร่วมที่ถ่ายทอด กัน ได้ เรียนกันได้ เอาอย่างกันได้ วัฒนธรรมจึงเป็นผลผลิตของส่วนร่วมที่มนุษย์ได้เรียนรู้มาจากคน สมัยก่อน สืบต่อกันมาเป็นประเพณี วัฒนธรรมจึงเป็นทั้งความคิดเห็นหรือการกระทำของมนุษย์ใน ส่วนร่วมที่เป็นลักษณะเดียวกัน และสำแดงให้ปรากฏเป็นภาษา ความเชื่อ ระเบียบประเพณี พระราชบัญญัติ วัฒนธรรมแห่งชาติพุทธศักราช 2485 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2486 ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ดังนี้

วัฒนธรรม คือ ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน วัฒนธรรมจึงเป็นลักษณะ พฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ ทั้งบุคคลและสังคมที่ได้วิวัฒนาการต่อเนื่องมา อย่างมีแบบแผน แต่อย่างไรก็ตามมนุษย์นั้นไม่ได้เกาะกลุ่มอยู่เฉพาะในสังคมของตนเอง ได้มี ความสัมพันธ์ติดต่อกับสังคมต่างๆ ซึ่งอาจอยู่ใกล้ชิดมีพรมแดนติดต่อกัน หรืออยู่ปะปนในสถานที่ เดียวกันหรือ การที่ชนชาติหนึ่งตกอยู่ใต้การปกครองของชนชาติหนึ่ง มนุษย์เป็นผู้รู้จักเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงสิ่งต่างๆ จึงนำเอาวัฒนธรรมที่เห็นจากได้สัมพันธ์ติดต่อกันมาใช้โดยอาจรับมาเพิ่มเติมเป็น วัฒนธรรมของตนเองโดยตรงหรือนำเอามาดัดแปลงแก้ไขให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพ วัฒนธรรมที่มีอยู่เดิม

ในปัจจุบันนี้จึงไม่มีประเทศชาติใดที่มีวัฒนธรรมบริสุทธิ์อย่างแท้จริง แต่จะมี วัฒนธรรมที่มีพื้นฐานมาจากความรู้ ประสบการณ์ที่สังคมตกทอดมาโดยเฉพาะของสังคมนั้น และ จากวัฒนธรรม แหล่งอื่นที่เข้ามาผสมปะปนอยู่ และวัฒนธรรมไทยก็มีแนวทางเช่นนี้วัฒนธรรมเป็น

เรื่องที่สำคัญยิ่งในความเป็นชาติ ชาติใดที่ไร้เสียซึ่งวัฒนธรรมอันเป็นของตนเองแล้ว ชาตินั้นจะคงความเป็นชาติอยู่ไม่ได้ ชาติที่ไร้วัฒนธรรม แม้จะเป็นผู้พิชิตในการสงคราม แต่ในที่สุดก็จะเป็นผู้ถูกพิชิตในด้านวัฒนธรรม ซึ่งนับว่าเป็นการถูกพิชิตอย่างราบคาบและสิ้นเชิง ทั้งนี้เพราะผู้ที่ถูกพิชิตในทางวัฒนธรรมนั้นจะไม่รู้ตัวเลยว่าตน ได้ถูกพิชิต เช่น พวกตาดที่พิชิตจีน ได้ และตั้งราชวงศ์หงวนขึ้นปกครองจีน แต่ในที่สุดถูกชาวจีนซึ่งมีวัฒนธรรมสูงกว่ากลืนจนเป็นชาวจีนไปหมดสิ้น ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่า วัฒนธรรมมีความสำคัญดังนี้

- วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ชี้แสดงให้เห็นความแตกต่างของบุคคล กลุ่มคน หรือชุมชน

- เป็นสิ่งที่ทำให้เห็นว่าตนมีความแตกต่างจากสัตว์
- ช่วยให้เราเข้าใจสิ่งต่างๆ ที่เรามองเห็น การแปลความหมายของสิ่งที่เรามองเห็นนั้นขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของกลุ่มชน ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรม เช่น ชาวเกาะซามัวมองเห็นดวงจันทร์ว่ามีหญิงกำลังทอผ้า ชาวออสเตรเลียเห็นเป็นตาแมวใหญ่กำลังมองหาเหยื่อ ชาวไทยมองเห็นเหมือนรูปกระต่าย

- วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดปัจจัย 4 เช่น เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย การรักษาโรค

- วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดการแสดงความรู้สึกทางอารมณ์ และการควบคุมอารมณ์ เช่น ผู้ชายไทยจะไม่ปล่อยให้หน้าตาไหลต่อหน้าสาธารณะชนเมื่อเสียใจ

- เป็นตัวกำหนดการกระทำบางอย่าง ในชุมชนว่าเหมาะสมหรือไม่ ซึ่งการกระทำบางอย่างในสังคมหนึ่งเป็นที่ยอมรับว่าเหมาะสมแต่ไม่เป็นที่ยอมรับในอีกสังคมหนึ่ง

จะเห็นได้ว่าผู้สร้างวัฒนธรรมคือมนุษย์ และสังคมเกิดขึ้นก็เพราะ มนุษย์ วัฒนธรรมกับสังคมจึงเป็นสิ่งคู่กัน โดยแต่ละสังคมย่อมมีวัฒนธรรมและหากสังคมมีขนาดใหญ่หรือมีความซับซ้อน มากเพียงใด ความหลากหลายทางวัฒนธรรมมักจะมีมากขึ้นเพียงใดนั้น วัฒนธรรมต่างๆ ของแต่ละสังคมอาจเหมือนหรือต่างกันสืบเนื่องมาจากความแตกต่างทางด้านความเชื่อ เชื้อชาติ ศาสนาและถิ่นที่อยู่ เป็นต้น เพื่อที่จะให้เข้าใจถึงความหมายของคำว่า "วัฒนธรรม" ได้อย่างลึกซึ้ง จึงขออธิบายถึงลักษณะของวัฒนธรรม ซึ่งอาจแยกอธิบายได้ดังต่อไปนี้

- วัฒนธรรมเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ ตรงที่มีการรู้จักคิด มีการเรียนรู้ จัดระเบียบชีวิตให้เจริญ อยู่ดีกินดี มีความสุขสะดวกสบาย รู้จักแก้ไขปัญหา ซึ่งแตกต่างไปจากสัตว์ที่เกิดการเรียนรู้โดยอาศัยความจำเท่านั้น

- วัฒนธรรมเป็นมรดกของสังคม เนื่องจากการถ่ายทอดการเรียนรู้ จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนรุ่นหนึ่ง ทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อม โดยไม่ขาดช่วงระยะเวลา และมนุษย์ใช้ภาษาในการถ่ายทอดวัฒนธรรม ภาษาจึงเป็นสัญลักษณ์ที่ใช้ถ่ายทอดวัฒนธรรมนั่นเอง

- วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิต หรือเป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิตของ มนุษย์ มนุษย์เกิดในสังคมใดก็จะเรียนรู้และซึมซับในวัฒนธรรมของสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ ดังนั้น วัฒนธรรมในแต่ละสังคมจึงแตกต่างกัน

- วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่คงที่ มนุษย์มีการคิดค้นประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ และปรับปรุงของเดิมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อความเหมาะสม และความอยู่รอดของสังคม เช่น สังคมไทยสมัยก่อนผู้หญิงจะทำงานบ้าน ผู้ชายทำงานนอกบ้าน เพื่อหาเลี้ยงครอบครัว แต่ปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้ผู้หญิงต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว บทบาทของผู้หญิงในสังคมไทยจึงเปลี่ยนแปลงไป

หน้าที่ของวัฒนธรรม

1. วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดรูปแบบของสถาบัน ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม เช่น วัฒนธรรมอิสลามอนุญาตให้ชาย (ที่มีความสามารถเลี้ยงดูและให้ความยุติธรรมแก่ภรรยา) มีภรรยาได้มากกว่า 1 คน โดยไม่เกิด 4 คน แต่ห้ามสมสู่ระหว่างเพศเดียวกัน อย่างเด็ดขาด ในขณะที่ศาสนาอื่นอนุญาตให้ชายมีภรรยาได้เพียง 1 คน แต่ไม่มีบัญญัติห้าม ความสัมพันธ์ระหว่างเพศเดียวกัน ฉะนั้นรูปแบบของสถาบันครอบครัวจึงอาจแตกต่างกันไป

2. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ พฤติกรรมของคน จะเป็นเช่นไรก็ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของกลุ่มสังคมนั้นๆ เช่น วัฒนธรรมในการพบปะทักทายของ ไทย ใช้ในการสวัสดีของชาวตะวันตกทั่วไปใช้ในการสัมผัสมือ ของชาวทิเบตใช้การแลกเปลี่ยน ของชาว มุสลิม ใช้การกล่าวอิสลาม เป็นต้น

3. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ควบคุมสังคม สร้างความเป็นระเบียบ เรียบร้อย ให้แก่สังคม เพราะในวัฒนธรรมจะมีทั้งความศรัทธา ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน เป็นต้น ตลอดจนผลตอบแทนในการปฏิบัติและบทลงโทษเมื่อฝ่าฝืน

ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า ถ้าหากเข้าใจในเรื่องวัฒนธรรมดีแล้ว จะทำให้สามารถเข้าใจพฤติกรรมต่างๆ ของคนในแต่ละสังคมได้อย่างถูกต้อง วัฒนธรรมไทยมีที่มาจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

- สิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ เนื่องจากสังคมไทยมีลักษณะทางด้านภูมิศาสตร์เป็นที่ราบลุ่มและอุดมสมบูรณ์ด้วยแม่น้ำลำคลอง คนไทยได้ใช้น้ำในแม่น้ำ ลำคลอง ในการเกษตรกรรมและการอาบ กิน เพราะฉะนั้นเมื่อถึงเวลาหน้าน้ำ คือ เพ็ญเดือน 11 และเพ็ญ เดือน 12 ซึ่งอยู่ในช่วงเวลาปลายเดือนตุลาคมและปลายเดือนพฤศจิกายน อันเป็นระยะเวลา ที่ น้ำไหลหลาก

มาจากทางภาคเหนือของประเทศ คนไทยจึงจัดทำกระทงพร้อม ด้วยรูปเทียนไปลอย ในแม่น้ำลำคลอง เพื่อเป็นการขอขมาลาโทษแม่คงคา และขอพรจากแม่คงคา เพราะได้อาศัยน้ำกิน น้ำใช้ ทำให้เกิด "ประเพณีลอยกระทง" นอกจากนั้นยังมีประเพณีอื่น ๆ อีกในส่วนที่เกี่ยวกับ แม่น้ำลำคลอง เช่น "ประเพณีแข่งเรือ"

- ระบบการเกษตรกรรม สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม (agrarian society) กล่าวคือ ประชากรร้อยละ 80 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า คนไทยส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตผูกพันกับระบบการเกษตรกรรม และระบบการเกษตรกรรมนี้เอง ได้เป็น ที่มาของวัฒนธรรมไทยหลายประการ เช่น ประเพณีขอฝน ประเพณีลงแขก และการละเล่น เดินกำรำเคียว เป็นต้น

- ค่านิยม (Values) กล่าวได้ว่า "ค่านิยม" มีความเกี่ยวข้องกับ วัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด และ "ค่านิยม" บางอย่างได้กลายมาเป็น "แกน" ของวัฒนธรรมไทย กล่าวคือ วิถีชีวิตของคนไทยโดยส่วนรวมมีเอกลักษณ์ซึ่งแสดงออกถึงอิสรภาพและเสรีภาพ

- การเผยแพร่ทางวัฒนธรรม (cultural diffusion) วัฒนธรรมทางหนึ่งย่อมแตกต่างไปจากวัฒนธรรมทางสังคมอื่นๆ ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมมิได้เกิดขึ้นมาใน ภาษาที่ถูกรับรู้ที่มนุษย์ เช่น นักท่องเที่ยว พ่อค้า ทหาร หมอสอนศาสนา และผู้อพยพยังคง ย้ายถิ่นที่อยู่จากแห่งหนึ่งไปยังแห่งอื่นๆ เขาเหล่านั้นมักนำวัฒนธรรมของพวกเขาติดตัว ไปด้วย เสมอ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเผยแพร่ทางวัฒนธรรม เป็นไปได้อย่างสะดวกรวดเร็วและกว้างขวาง ประจักษ์ พยานในเรื่องนี้จะเห็นได้ว่าน้ำอัดลมชื่อต่างๆ มีอยู่ทั่วทุกมุม โลก วัฒนธรรมของสังคมอื่น ซึ่งได้เผยแพร่เข้ามาในสังคมไทยก็คือ

3. ศาสนา

ศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญควบคู่กับสังคมมนุษย์มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้ ไม่ว่าจะสังคมของชนชาติใด หรือภาษาใด เพราะศาสนาเป็นสิ่งที่มาทับชีวิตมนุษย์ทุกคน และมีความสัมพันธ์ ต่อปรากฏการณ์ต่างๆ ในสังคมมนุษย์เป็นอย่างมาก เนื่องจากศาสนา เป็นสื่อระหว่างมนุษย์กับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ ฉะนั้นศาสนาจึงเป็นที่รวมของความเคารพนับถือสูงสุดของมนุษย์เป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจ และเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เข้าถึงสิ่งสูงสุดตามอุดมการณ์หรือความเชื่อถืออันนั้น ๆ และศาสนาเป็นสิ่งที่มิมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์วัฒนธรรมด้านอื่นๆ แทบทุกด้าน เช่น วัฒนธรรมทางการเมืองการปกครองเศรษฐกิจ ศิลปกรรม วรรณกรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ

3.1 พุทธศาสนากับชีวิตประจำวันของคนไทย

3.1.1 ศาสนาพุทธ

ความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนามาเป็นเวลานานนับพันปีเศษมาแล้ว พุทธศาสนิกชนทั้งหลายมีความรู้สึกเคารพและศรัทธาในพุทธศาสนาฝังอยู่ในสายเลือดของคนไทยมาตั้งแต่เกิดจนตาย พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่จำเป็นต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก เพราะศาสนาพุทธได้ผูกมัดจิตใจคนไทยทั้งชาติให้เป็นคนรักสันติ รักอิสระเสรี มีนิสัยโอบอ้อมอารี มีความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน พุทธศาสนาได้ฝังรากลงในจิตใจของคนไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน คนไทยจึงได้แสดงออกทางศิลปกรรมต่างๆ เช่น จิตรกรรมมักจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชาดกต่างๆ ในพุทธประวัติด้านสถาปัตยกรรมก็มีการสร้างวัดวาอารามต่างๆ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ เป็นต้น ส่วนดนตรีไทยก็ให้ความเชื่อมโยงตามแนวทางสันติของพุทธศาสนา ด้วยอิทธิพลของหลักธรรมในพระพุทธศาสนาทำให้จิตใจของคนไทยแสดงออกมาในลักษณะที่เชื่อมโยงมีความเกื้อกูลปรองดองกัน ให้การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และทำให้คนไทยพอใจในการดำรงชีวิต อย่างสงบสุขมาจนกระทั่งทุกวันนี้

มีความเชื่อว่าศาสนานั้นเกิดมาจากความต้องการเข้าใจในธรรมชาติของมนุษย์ นับแต่อดีตมนุษย์จะสงสัยว่าสิ่งต่างๆเกิดขึ้นมาได้อย่างไร ทำไมต้องเกิดขึ้น จะเปลี่ยนแปลงได้หรือไม่ เปลี่ยนแปลงแล้วจะเกิดผลอะไรต่อมามาก จินนำมาสู่การค้นหาแนวทางต่างๆเพื่อตอบปัญหาเหล่านี้ จินนำมาเป็นความเชื่อและเลื่อมใส ตัวอย่างเช่นศาสนาพุทธ เกิดจากเจ้าชายสิทธัตถะ ทรงเห็นความทุกข์ จึงทรงหาแนวทางให้หลุดพ้นจากความทุกข์ ด้วยวิธีการต่าง ๆ นานา จนทรงค้นพบอริยสัจ 4 ด้วยวิธีที่เรียกว่าทางสายกลาง เป็นการฝึกจิตด้วยสมาธิจนถึงซึ่งความรู้แจ้ง และความดับความทุกข์ ทรงตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าดับสิ้นซึ่งกิเลส ทรงสอนให้มนุษย์ให้ทำบุญ รักษาศีล และภาวนา เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการพ้นทุกข์ของมหาชน อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาในปัจจุบัน คำอธิบายของการเกิดขึ้นและพัฒนาการของศาสนา สามารถแบ่งได้เป็นสามกลุ่ม

1. กลุ่มที่มองว่าศาสนาเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น
2. กลุ่มที่มองว่าศาสนาค่อยๆ พัฒนาการไปสู่สภาวะแห่งความจริงมากขึ้นเรื่อยๆ
3. กลุ่มที่มองว่าศาสนาบางศาสนานั้นคือความจริงแท้ ศาสนาหลักๆ ที่มีอยู่ถ้ามองตามเป้าหมายในเรื่ององค์สูงสุดจะแบ่งได้เป็น

2 กลุ่มหลักๆ คือ

1. ศาสนาที่ยึดถือองค์สูงสุดเป็นเป้าหมาย

2. ศาสนาที่ไม่ยึดถือองค์สูงสุดเป็นเป้าหมาย

ทั้งสองกลุ่มมีความเชื่อที่เหมือนกันคือยอมรับว่าองค์สูงสุดมีอยู่จริง ศาสนาคริสต์และอิสลาม เรียกองค์สูงสุดว่าพระเจ้า ผู้นับถือมีเป้าหมายเพื่อการเข้าไปรวมอยู่ในอาณาจักรของพระเจ้า ส่วนศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่ยอมรับการมีอยู่ขององค์สูงสุดเช่นเดียวกัน แต่เรียกต่างกันว่าอรุปรหม แต่ต่างกันตรงที่ผู้ที่นับถือศาสนาพุทธไม่มีเป้าหมายเพื่อการไปรวมอยู่กับอรุปรหม เพราะการรวมอยู่กับอรุปรหม เมื่อหมดเหตุปัจจัยก็ยังคงเวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏอันมีต่ำสุดคือนรกสูงสุดคืออรุปรหม (มุสลิมเรียกว่า อัลลอฮ์) อย่างไม่มีที่สิ้นสุด ทางที่จะหลุดพ้นจากสังสารวัฏได้จึงมีทางเดียวเท่านั้นคือ นิพพาน

ศาสนาพุทธได้เผยแพร่เข้ามาในสังคมไทย โดยผ่านทาง ประเทศ จีน พม่า และลังกา พุทธศาสนาได้เป็นศาสนาประจำชาติไทย ซึ่งก่อให้เกิดประเพณีมากมาย หรือ อาจกล่าวได้ว่าพุทธศาสนาผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทยตั้งแต่เกิดจนตาย ประเพณีที่สำคัญๆ ได้แก่ การก่อบพระเจดีย์ทราย การทอดกฐิน และการบวชนาค เป็นต้น

คนไทยมีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนามาเป็นเวลานานนับพันปีเศษมาแล้ว พุทธศาสนิกชนทั้งหลายมีความรู้สึกเคารพและศรัทธาในพุทธศาสนาฝังอยู่ในสายเลือดของคนไทยมา ตั้งแต่เกิดจนตาย พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่จำเป็นต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก เพราะศาสนาพุทธ ได้ผูกมัดจิตใจคนไทยทั้งชาติให้เป็นคนรักสันติ รักอิสระเสรี มีนิสัยโอบอ้อมอารี มีความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน พุทธศาสนาได้ฝังรากลงในจิตใจของคนไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน คนไทยจึงได้แสดงออกทางศิลปกรรมต่าง ๆ เช่น จิตรกรรมมักจะเป็นเรื่องราว เกี่ยวกับชาดกต่างๆ ในพุทธประวัติด้านสถาปัตยกรรมก็มีการสร้างวัดวาอารามต่าง ๆ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ เป็นต้น ส่วนดนตรีไทยก็ให้ความเอื้อเฟื้อตามแนวทางสันติของพุทธศาสนา ด้วยอิทธิพลของ หลักธรรมในพระพุทธศาสนาทำให้จิตใจของคนไทยแสดงออกมาในลักษณะที่เอื้อเฟื้อมีความเกื้อกูลปรองดองกัน ให้การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และทำให้คนไทยพอใจในการดำรงชีวิต อย่าง สงบ สุขมาจนกระทั่งทุกวันนี้

3.1.2 ศาสนาคริสต์

ได้แบ่งเป็นนิกายต่างๆ ซึ่งแปรไปตามพื้นที่และวัฒนธรรม นิกายที่สำคัญ มี 3 นิกาย คือ

นิกายโรมันคาทอลิก เป็นนิกายที่ยึดมั่นในหลักคำสอนของพระเยซูคริสต์ เชื่อในบรรดานักบุญต่างๆ ภายในวัดของนิกายนี้จะมีรูปปั้นพระเยซูคริสต์ พระแม่มารีย์ และนักบุญต่างๆ มีศูนย์กลางอยู่ที่กรุงโรม มีพระสันตะปาปาเป็นประมุข โดยสืบทอดมาตั้งแต่สมัยอัครสาวกกลุ่มแรก โดยถือว่า นักบุญ เปโตร หรือ เซนต์ปีเตอร์ คือพระสันตะปาปาพระองค์แรก และสืบทอด

มาถึงพระสันตะปาปาเบเนดิกต์ที่ 16 องค์ปัจจุบันเป็นองค์ที่ 265 คาทอลิกนั้นจะมีนักบวช ที่เรียกว่า บาทหลวง หรือซิสเตอร์ ชาวไทยจะเรียกผู้นับถือนิกายนี้ว่า "คริสตัง"

นิกายออร์ทอดอกซ์ นับถือในประเทศทางฝั่งยุโรปตะวันออก เช่น รัสเซีย โดยแยกตัวออกไปจากพระศาสนจักรเพราะเหตุผลบางอย่างของผู้ปกครองในสมัยนั้น โดยที่มิได้ เปลี่ยนแปลงข้อความเชื่อ ข้อความเชื่อของนิกายออร์ทอดอกซ์เหมือนกับข้อความเชื่อของนิกาย โรมันคาทอลิก มีพระอัยกา เป็นประมุข นิกายออร์ทอดอกซ์ยังมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า พระศาสนจักร ตะวันออก มีผู้นับถือรวมกันประมาณ 180 ล้านคน

นิกายโปรเตสแตนต์ แยกตัวมาจากนิกายโรมันคาทอลิกในช่วง คริสต์ศตวรรษที่ 16 เป็นนิกายที่ถือว่าศรัทธาของแต่ละคนที่มีต่อพระเจ้าสำคัญกว่าพิธีกรรม ซึ่งยัง แยกย่อยออกเป็นหลายนิกายเนื่องจากมีความเห็นแตกต่างเกี่ยวกับพระคัมภีร์ และการปฏิบัติใน พิธีกรรม นิกายนี้มีเพียงไม้กางเขนเป็นเครื่องหมายแห่งศาสนาเท่านั้น

ชาวไทยจะเรียกผู้นับถือนิกายนี้ว่า "คริสเตียน" สำหรับในประเทศไทย นิกายโปรเตสแตนต์ได้เข้ามาประมาณ 180 ปี คือเข้ามาพร้อมกับมิชชันนารีในสมัยร.5 มิชชันนารีที่ เป็นที่รู้จักคือหมอบรัดเลย์ผู้นำแท่นพิมพ์เข้ามาในประเทศไทยเป็นคนแรก, หมอแมคคอมมิคผู้อุทิศ ตัวแก่ประชาชนในเมืองเชียงใหม่ และตั้งรพ.แมคคอมมิคในเมืองเชียงใหม่ ในปัจจุบัน คริสตจักรโปร เตสแตนต์ทั้งหมดมีจำนวนสมาชิกร่วมกันประมาณ 3-5 แสนคน มีคริสตจักรต่างๆ เช่น คริสตจักร ใจสมาน, คริสตจักรสามัคคีธรรมกรุงเทพ, คริสตจักรร่มเย็น, คริสตจักรน้ำพระทัย, คริสตจักร สะพานเหลือง, คริสตจักรไมตรีจิต, คริสตจักรเทียนสั่ง, คริสตจักรอิมมานูเอล ฯลฯ เป็นต้น

3.1.3 ศาสนาพราหมณ์

ได้เผยแพร่เข้ามาในสังคมไทย โดยผ่าน ทางเขมร อินโดนีเซีย และมลายู อันเป็นที่มาของประเพณีต่างๆ ซึ่งได้รับการปฏิบัติกันอยู่ในสังคมไทย เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีอาบน้ำในพิธีการต่างๆ ได้แก่ อาบน้ำในพิธีปลงศพไฟ อาบน้ำ ในพิธีโกนจุก การอาบน้ำใน พิธีการแต่งงาน และการอาบน้ำศพ เป็นต้น

3.1.4 ศาสนาอิสลาม

เป็นศาสนาสำคัญศาสนาหนึ่งของโลก มีคนนับถือประมาณ 1,600 ล้าน คน นับว่ามีจำนวนมากที่สุดเป็นอันดับสองในโลก พื้นที่รวมของกลุ่มประเทศมุสลิมทั้งหมด ประมาณ 34,722,286 ตารางกิโลเมตร ตั้งแต่ลอมจิจูด 141 องศาตะวันออก ทางด้านตะวันออกของ เขตพรมแดนประเทศอินโดนีเซีย ทอดยาวไปจนถึงลอมจิจูด 17.29 องศาตะวันตก ณ กรุงดาการ์ ประเทศเซเนกัล (Senegal) ซึ่งอยู่ในภาคตะวันตกของทวีปแอฟริกา จนถึงละติจูด 55.26 องศาเหนือ

บริเวณเส้นเขตแดนตอนเหนือของประเทศคาซัคสถาน ทอดยาวเรื่อยไปจนถึงเส้นเขตแดนทางตอนใต้ของประเทศแทนซาเนีย ที่ละติจูด 11.44 องศาใต้

ในโลกของเรามีจำนวนประเทศกว่า 200 ประเทศ เป็นประเทศมุสลิมกว่า 67 ประเทศ ในประเทศไทยมีศาสนาอิสลามเข้ามาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ศาสดาของศาสนาอิสลามคือ มุฮัมมัด ศาสนาอิสลาม คือ ความศรัทธา ข้อบัญญัติเกี่ยวกับการปฏิบัติและจริยธรรม ซึ่งบรรดา ศาสดา ที่อัลลอหฺ ได้ประทานลงมาเป็นผู้นำ เพื่อมาสั่งสอนและแนะนำแก่มวลมนุษยชาติ สิ่งทั้งหมดเหล่านี้เรียกว่า คิน หรือ ศาสนา นั่นเอง ผู้ที่มีความศรัทธาจะตระหนักอยู่เสมอว่า ชีวิตของเขาได้พ้นจากการเข้ากับอำนาจสูงสุดของพระผู้ทรงสร้างโลก ในทุกสถานภาพของเขาจะรำลึกถึงพระ ผู้เป็นเจ้าของ และมอบหมายตนเองให้อยู่ภายใต้การคุ้มครอง

อิสลาม เป็นคำภาษาอาหรับ แปลว่า การสวามิภักดิ์ ซึ่งหมายถึงการสวามิภักดิ์อย่างบริบูรณ์แก่ อัลลอหฺ พระผู้เป็นเจ้าของ ด้วยการปฏิบัติตามคำบัญชาของพระองค์ อิสลามมีรากศัพท์มาจากคำว่า อัศ-ลีหมฺ หมายถึง สันติ โดยนัยว่าการสวามิภักดิ์ต่อพระผู้เป็นเจ้าของจะทำให้มนุษย์ได้พบกับสันติภาพทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ศาสนาอิสลามเป็นศาสนามนุษยชาติตลอดกาล ตั้งแต่แรกเริ่มของการกำเนิดของมนุษย์จนถึงปัจจุบันและอนาคต บรรดาศาสนทูตในอดีตล้วนแต่ได้รับมอบหมายให้สอนศาสนาอิสลามแก่มวลมนุษยชาติ ศาสนทูตท่านสุดท้ายคือมุฮัมมัด บุตรของอับดุลลอหฺ บินอับดิลมุกฏอิลิบ จากเผ่ากูเรซแห่งอารเบีย ได้รับมอบหมายให้เผยแผ่ศาสนาของอัลลอหฺ ในช่วงปี ค.ศ. 610 - 632 เฉกเช่นบรรพศาสนาดำเนินมาในอดีต โดยมี มะลักญิบรีล เป็นสื่อระหว่างอัลลอหฺ พระผู้เป็นเจ้าของและมุฮัมมัด พระโองการแห่งพระผู้เป็นเจ้าของที่ทะยอยลงมาในเวลา 23 ปี ได้รับการรวบรวมขึ้นเป็นเล่มมีชื่อว่า อัลกุรอาน ซึ่งเป็นธรรมนูญแห่งชีวิตมนุษย์ เพื่อที่จะได้ครองตนบนโลกนี้ได้อย่างถูกต้องก่อนกลับไปคืนสู่พระผู้เป็นเจ้าของ

ศาสนแห่งอิสลามที่ถูกส่งมาให้แก่มวลมนุษย์ทั้งหมดมีจุดประสงค์หลัก 3 ประการคือ :

1. เป็นอุดมการณ์ที่สอนมนุษย์ให้ศรัทธาในอัลลอหฺ พระผู้เป็นเจ้าของเพียงพระองค์เดียว ที่สมควรแก่การเคารพบูชาและภักดี ศรัทธาในความยุติธรรมของพระองค์ ศรัทธาในพระโองการแห่งพระองค์ ศรัทธาในวันปรโลก วันซึ่งมนุษย์ฟื้นคืนชีพอีกครั้งเพื่อรับการพิพากษา และรับผิดชอบต่อความดีความชั่วที่ตนได้ปฏิบัติไปในโลกนี้ มั่นใจและไว้วางใจต่อพระองค์ เพราะพระองค์คือที่พึ่งพาของทุกสรรพสิ่ง มนุษย์จะต้องไม่สิ้นหวังในความเมตตาของพระองค์ และพระองค์คือปฐมเหตุแห่งคุณงามความดีทั้งปวง
2. เป็นธรรมนูญสำหรับมนุษย์ เพื่อให้เกิดความสงบสุขในชีวิตส่วนตัวและสังคม เป็นธรรมนูญที่ครอบคลุมทุกด้าน ไม่ว่าจะในด้านการปกครอง เศรษฐกิจ หรือนิติศาสตร์

อิสลามสั่งสอนให้มนุษย์อยู่กันด้วยความเป็นมิตร ละเว้นการรบราฆ่าฟัน การทะเลาะเบาะแว้ง การละเมิดและรุกรานสิทธิของผู้อื่น ไม่ลักขโมย น้อฉล หลอกหลวง ไม่ผิดประเวณี หรือทำอนาจาร ไม่ดื่มของมึนเมาหรือรับประทานสิ่งที่เป็นโทษต่อร่างกายและจิตใจ ไม่บ่อนทำลายสังคมแม้ว่าในรูปแบบใดก็ตาม

3. เป็นจริยธรรมอันสูงส่งเพื่อการครองตนอย่างมีเกียรติ เน้นความอดกลั้น ความซื่อสัตย์ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเมตตากรุณา ความกตัญญูกตเวที ความสะอาดของกายและใจ ความกล้าหาญ การให้อภัย ความเท่าเทียมและความเสมอภาคระหว่างมนุษย์ การเคารพสิทธิของผู้อื่น สั่งสอนให้ละเว้นความตระหนี่ถี่เหนียว ความอิจฉาริษยา การดิ้นนินทา ความเขลาและความขลาดกลัว การทรยศและอกตัญญู การล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่น

อิสลามเป็นศาสนาของพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของที่เป็นผู้นำในการดำรงชีวิตทุกด้าน แก่มนุษย์ทุกคน ไม่ยกเว้น อายุ เพศ เผ่าพันธุ์ วรรณะ หรือฐานะ

3.2 หลักคำสอน

หลักคำสอนของศาสนาอิสลามแบ่งไว้ 3 หมวด คือ หลักการศรัทธา หลักจริยธรรม หลักการปฏิบัติ

3.2.1 หลักการศรัทธา

อิสลามสอนว่า ถ้าหากมนุษย์ พิจารณาด้วยสติปัญญาและสามัญสำนึกจะพบว่า จักรวาลและมวลสรรพสิ่งทั้งหลายที่มีอยู่ มิได้อุบัติขึ้นมาด้วยตัวเอง เป็นที่แน่ชัดว่า สิ่งเหล่านี้ได้ถูกอุบัติขึ้นมาโดยพระเจ้าผู้สร้าง ด้วยอำนาจและความรู้ที่ไร้ขอบเขต ทรงกำหนดกฎเกณฑ์ที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไว้ทั่วทั้งจักรวาล ทรงขับเคลื่อนจักรวาลด้วยระบบที่ละเอียดอ่อน ไม่มีสรรพสิ่งใดถูกสร้างขึ้นมาอย่างไร้สาระ

พระเจ้าผู้เป็นเจ้าของผู้ทรงเมตตา ทรงสร้างมนุษย์ขึ้นมาอย่างประเสริฐจะเป็นไปได้ อย่างไรก็ตาม ที่พระองค์จะปล่อยให้มนุษย์ดำเนินชีวิตอยู่ไปตามลำพัง โดยไม่ทรงเหลียวแล หรือปล่อยให้สังคมมนุษย์ดำเนินไปตามยถากรรมของตัวเอง พระองค์ทรงจัดความสงสัยเหล่านี้ ด้วยการประทานกฎการปฏิบัติต่าง ๆ ผ่านบรรดาศาสดา ให้มาสั่งสอนและแนะนำมนุษย์ไปสู่การปฏิบัติสำหรับการดำเนินชีวิต แน่ใจว่ามนุษย์อาจมองไม่เห็นผล หรือได้รับประโยชน์จากการทำความดี หรือได้รับโทษจากการทำชั่วของตน

จากจุดนี้ทำให้เข้าใจได้ทันทีว่า ต้องมีสถานที่อื่นอีก อันเป็นสถานที่ตรวจสอบการกระทำของมนุษย์ อย่างละเอียดถี่ถ้วน ถ้าเป็นความดีพวกเขาจะได้รับรางวัลเป็นผลตอบแทน แต่ถ้าเป็นความชั่วจะถูกลงโทษไปตามผลกรรมนั้น ศาสนาได้เชิญชวนมนุษย์ไปสู่

หลักการศรัทธา และความเชื่อมั่นที่สัจจริง พร้อมพยายามผลักดันมนุษย์ ให้หลุดพ้นจากความโง่เขลาเบาปัญญา

หลักศรัทธาอิสลามแนวขุนนีย์

1. ศรัทธาว่าอัลลอหุเป็นพระเจ้า
2. ศรัทธาในบรรดาคัมภีร์ต่าง ๆ ที่อัลลอหุประทานลงมาในอดีต เช่น เตา รอต อินญีล ชะบัวร์
3. และอัลกุรอาน
4. ศรัทธาในบรรดาศาสนทูตต่าง ๆ ที่อัลลอหุได้ทรงส่งมายังหมู่มนุษย์ และ**นบีมุฮัมมัด** คือลุลลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลัม เป็นศาสนทูตคนสุดท้าย
5. ศรัทธาในบรรดามะลาอิกะหุ บ่าวผู้รับใช้อัลลอฮุ
6. ศรัทธาในวันสิ้นสุดท้าย คือหลังจากสิ้นโลกแล้ว มนุษย์จะฟื้นขึ้น เพื่อรับการตอบสนองความดีความชั่วที่ได้ทำไปบนโลกนี้
7. ศรัทธาในกฏสภาวะ

หลักศรัทธาอิสลามแนวชีอะหุ

1. เตาฮีด (เอกภาพ) คือศรัทธาว่าอัลลอหุทรงเป็นพระผู้เป็นเจ้าเพียงพระองค์เดียว ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกเหนือจากพระองค์
2. อะดัลละหุ (ความยุติธรรม) คือศรัทธาว่าอัลลอหุทรงยุติธรรมยิ่ง
3. นูบูวะหุ (ศาสดาพยากรณ์) คือศรัทธาว่าอัลลอหุได้ทรงส่งศาสนทูตต่าง ๆ ที่อัลลอหุได้ทรงส่งมายังหมู่มนุษย์ หนึ่งในจำนวนนั้นคือนบีมุฮัมมัด
4. อิมามะหุ (การเป็นผู้นำ) ศรัทธาว่าผู้นำสูงสุดในศาสนาจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งจากศาสนทูตมุฮัมมัดเท่านั้น จะเลือกหรือแต่งตั้งกันเองไม่ได้ ผู้นำเหล่านั้น มี 12 คนคือ อะลี บินอะบีฏอลิบและบุตรหลานของอะลี และฟาฏิมะหุอีก 11 คน
5. มะอาด (การกลับคืน) ศรัทธาในวันฟื้นคืนชีพ คือหลังจากสิ้นโลกแล้ว มนุษย์จะฟื้นขึ้น เพื่อรับการตอบสนองความดีความชั่วที่ได้ทำไปบนโลกนี้

3.2.2 หลักจริยธรรม

ศาสนาสอนว่า ในการดำเนินชีวิตจงเลือกสรรเฉพาะสิ่งที่ดี อันเป็นที่ยอมรับของสังคม จงทำตนให้เป็นผู้ดำรงอยู่ในศีลธรรม พัฒนาตนเองไปสู่การมีบุคลิกภาพที่ดี เป็นคนที่รู้จักหน้าที่ ห่วงใย มีเมตตา มีความรัก ซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น รู้จักปกป้องสิทธิของตน ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น เป็นผู้มีความเสียสละไม่เห็นแก่ตัว และหมั่นใฝ่หาความรู้ ทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นคุณสมบัติของผู้มีจริยธรรม ซึ่งความสมบูรณ์ทั้งหมดอยู่ที่ความยุติธรรม

3.2.3 หลักการปฏิบัติ

ศาสนาสอนว่า กิจการงานต่างๆ ที่จะทำนั้น มีความเหมาะสมกับตนเอง และสังคม ขณะเดียวกันต้องออกห่างจากงานที่ไม่ดี ที่สร้างความเสื่อมเสียอย่างสิ้นเชิง ส่วนการประกอบคุณงามความดีอื่นๆ การถือศีลอด การนมาซ และสิ่งที่คล้ายคลึงกับสิ่งเหล่านี้ เป็นการแสดงให้เห็นถึงการเป็นบ่าวที่จงรักภักดี และปฏิบัติตามบัญชาของพระองค์ กฎเกณฑ์และคำสอนของศาสนา ทำหน้าที่คอยควบคุมความประพฤติของมนุษย์ ทั้งที่เป็นหลักศรัทธา หลักปฏิบัติและจริยธรรม

เราอาจกล่าวได้ว่าผู้ที่ละเมิดคำสั่งต่าง ๆ ของศาสนา มิได้ถือว่าเขาเป็นผู้ที่ศรัทธาอย่างแท้จริง หากแต่เขากระทำการต่างๆ ไปตามอารมณ์และความต้องการใฝ่ต่ำของเขาเท่านั้น ศาสนาอิสลามในความหมายของอัลกุรอานนั้น หมายถึง "แนวทางในการดำเนินชีวิต ที่มนุษย์จะปราศจากมันไม่ได้" ส่วนความแตกต่างระหว่างศาสนากับกฎของสังคมนั้น คือศาสนาได้ถูกประทานมาจากพระผู้เป็นเจ้า ส่วนกฎของสังคมเกิดขึ้นจากความคิดของมนุษย์ อีกนัยหนึ่ง ศาสนาอิสลามหมายถึง การดำเนินของสังคมที่เคารพต่ออัลลอหฺ และเชื่อฟังปฏิบัติตามคำบัญชาของพระองค์

อัลลอหฺ ตรัสเกี่ยวกับศาสนาอิสลามว่า "แท้จริง ศาสนา ณ อัลลอหฺ คืออิสลาม บรรดาผู้ที่ได้รับคัมภีร์ได้ขัดแย้งกัน นอกจากภายหลังที่ความรู้มาปรากฏแก่พวกเขา ทั้งนี้เนื่องจากความอิจฉาริษยาระหว่างพวกเขา และผู้ใดปฏิเสธ โองการต่าง ๆ ของอัลลอหฺ แน่อน อัลลอหฺทรงสอบสวนอย่างรวดเร็ว (อัลกุรอาน อาลิอิมรอน : 19)

ศาสนวินัย นิติศาสตร์และการพิพากษา

1. **วาญิบ** คือหลักปฏิบัติภาคบังคับที่มุกลัฟ (มุสลิมผู้อยู่ในศาสนานิติภาวะ) ทุกคน ต้องปฏิบัติตาม ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามจะต้องถูกลงทัณฑ์ เช่นการปฏิบัติตาม ฐานบัญญัติของอิสลาม (รูกน) ต่าง ๆ การศึกษาวิทยาการอิสลาม การทำมาหากินเพื่อเลี้ยงดูครอบครัว เป็นต้น

2. **ฮะรอม** คือกฎบัญญัติห้ามที่มุกลัฟทุกคนต้องละเว้น ผู้ที่ไม่ละเว้นจะต้องถูกลงทัณฑ์

3. **ฮะลาล** คือกฎบัญญัติอนุมติให้มุกลัฟกระทำได้ อันได้แก่ การนึกคิด วาจา และการกระทำที่ศาสนาได้อนุมัติให้ เช่น การรับประทานเนื้อปศุสัตว์ที่ได้รับการเชือดอย่างถูกต้อง การค้าขายโดยสุจริตวิธี การสมรสกับสตรีตามกฎหมายที่ได้ระบุไว้ เป็นต้น

4. **มุสตะฮับ** หรือที่เรียกกันติดปากว่า ซุนนะหฺ (ซุนนะหฺ, ซุนนัต) คือกฎบัญญัติชักชวนให้มุสลิม และมุกลัฟกระทำ หากไม่ปฏิบัติก็ไม่เป็นการฝ่าฝืนศาสนวินัย โดยทั่วไปจะ

เกี่ยวข้องกับหลักจริยธรรม เช่นการใช้ น้ำหอม การขริบเล็บให้สั้นเสมอ การนมาชนอกเหนือการ นมาชภาคบังคับ

5. **มักรูหุ** คือกฎบัญญัติอนุมัติให้มุกลัฟกระทำได้ แต่พึงละเว้น คำว่า มักรูหุ ใน ภาษาอาหรับมีความหมายว่า น่ารังเกียจ โดยทั่วไปจะเกี่ยวข้องกับหลักจริยธรรม เช่นการ รับประทานอาหารที่มีกลิ่นน่ารังเกียจ การสวมเสื้อผ้าอาภรณ์ที่ขัดต่อกาลเทศะ เป็นต้น

6. **มูบาฮุ** คือสิ่งที่กฎบัญญัติไม่ได้ระบุเจาะจง จึงเป็นความอิสระสำหรับมุกลัฟที่จะเลือกกระทำหรือละเว้น เช่นการเลือกพาหนะ อุปกรณ์เครื่องใช้ หรือ การเล่นกีฬาที่ไม่ขัดต่อ บทบัญญัติห้าม

ฐานบัญญัติอิสลาม (รูกุน) ของซุนนีย์

1. การปฏิญาณตนว่าไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์และมุฮัมมัดเป็นศาสนทูตของอัลลอฮ์

2. คำรุกรานมาซ วันละ 5 เวลา

3. จ่ายซะกาต

4. ถือศีลอดในเดือนรอมะฎอนทุกปี

5. บำเพ็ญฮัจญ์ หากมีความสามารถ

ฐานบัญญัติอิสลาม (รูกุน) ของชีอะหุ

1. คำรุกรานมาซ วันละ 5 เวลา

2. จ่ายซะกาต

3. จ่ายคุมสุ นั่นคือ จ่ายกาบิ 1 ใน 5 ให้แก่ผู้ปกครองอิสลาม

4. บำเพ็ญฮัจญ์ หากมีความสามารถทั้งกำลังกาย และกำลังทรัพย์

5. ถือศีลอดในเดือนรอมะฎอนทุกปี

6. ญิฮาด นั่นคือการปกป้องและเผยแพร่ศาสนาด้วยทรัพย์และชีวิต

7. สั่งใช้ในสิ่งที่ดี

8. สั่งห้ามไม่ให้ทำชั่ว

9. การรักดีต่อบรรดาอิมามอันเป็นผู้นำที่ศาสนากำหนด

10. การตัดขาดจากศัตรูของบรรดาอิมามอันเป็นผู้นำที่ศาสนากำหนด

วัฒนธรรมตะวันตก

ที่มาของวัฒนธรรมไทยอีกแหล่งหนึ่งก็คือ วัฒนธรรมตะวันตกซึ่งได้หลั่งไหลเข้ามา ในสังคมไทย อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความสะดวก รวดเร็วของการติดต่อสื่อสารคมนาคมและ สื่อมวลชน วัฒนธรรมตะวันตกที่ได้เผยแพร่เข้ามา ก็ได้แก่ มรรยาทในการสังคม เช่น การสัมผัสมือ

(shake hand) การกีฬา เช่น รักบี้ ฟุตบอล และการแต่งกายแบบสากล อันได้แก่ ผูกเน็คไท สวมเสื้อนอก เป็นต้น (อานนท์ อาภาภิรม, 2519, หน้า 105-107)

เอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทย

พุทธศาสนากับชีวิตประจำวันของคนไทย

คนไทยมีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนามาเป็นเวลานานนับพันปีเศษมาแล้ว พุทธศาสนิกชนทั้งหลายมีความรู้สึกเคารพและศรัทธาในพุทธศาสนาฝังอยู่ในสายเลือดของคนไทยมา ตั้งแต่เกิดจนตาย พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่จำเป็นต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก เพราะศาสนาพุทธได้ผูกมัดจิตใจคนไทยทั้งชาติให้เป็นคนรักสันติ รักอิสระเสรี มีนิสัยโอบอ้อมอารี มีความเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน พุทธศาสนาได้ฝังรากลงในจิตใจของ คนไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน คนไทยจึงได้แสดงออกทางศิลปกรรมต่าง ๆ เช่น จิตรกรรมมักจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชาคคต่าง ๆ ในพุทธประวัติด้านสถาปัตยกรรมก็มีการสร้างวัดวาอารามต่าง ๆ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ เป็นต้น ส่วนดนตรีไทยก็ให้ความเชื่อมโยงตามแนวทางสันติของพุทธศาสนา ด้วยอิทธิพลของหลักธรรมในพระพุทธศาสนาทำให้จิตใจของคนไทยแสดงออกมากในลักษณะที่เอื้อเฟื้อมีความเกื้อกูลปรองดองกัน ให้การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และทำให้คนไทยพอใจในการดำรงชีวิต อย่างสงบสุขมาจนกระทั่งทุกวันนี้

ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต

เป็นประเพณีเกี่ยวกับการส่งเสริมความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตของตนเอง ตั้งแต่เกิดจนตาย ทั้งนี้เพื่อทำให้เกิดความสุขทางจิตใจ เป็นการสร้างบุญกุศลให้กับชีวิตในโอกาสต่างๆ เช่น การเกิด การตาย การบวช การแต่งงาน และการทำบุญในโอกาสต่างๆ เป็นต้น

ประเพณีการเกิด การเกิดเป็นเรื่องที่สังคมไทยให้ความสำคัญ ส่วนจะมีพิธีรีตองมากน้อยเพียงไรก็ได้แล้วแต่ความเชื่อของแต่ละคน หรือสังคมที่ตนอยู่ร่วมด้วย คนสมัยก่อนทำพิธีต่างๆ ก็เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจจะเกิดในระหว่างตั้งครรภ์ เพื่อให้สอดคล้องได้ง่าย แม่จะได้ไม่เป็นอันตรายถึงตาย เพื่อคุ้มครองปกป้องรักษาทารกที่คลอดให้ออกมาโดยปลอดภัยเนื่องจากในระยะนี้เด็กมีร่างกายบอบบางอ่อนแอ ความต้านทานโรคต่ำ แต่เดิมมีความเชื่อว่า การทำพิธีเกิดจะช่วยป้องกันปีศาจร้ายที่จะมาทำอันตรายแก่ทารกและแม่เพราะวิทยาการต่างๆ ในสมัยนั้นยังไม่เจริญ คนจึงไปเชื่อในสิ่งลึกลับ เช่น เชื่อว่าผีบันดาลให้เป็นเช่นนั้น ต่อมาเมื่อมนุษย์เจริญขึ้น พอจะเข้าใจถึงความ เป็นไปต่างๆ ความเชื่อในเรื่องผีค่อยๆ หดหายไป แต่ชนบางพวกบางกลุ่มก็ยังนิยมปฏิบัติที่เขาทำ เช่นนั้นก็เพื่อความสบายใจหรือเขาทำให้เพราะท้องถิ่นที่เขาอยู่เห็นว่าควรทำ ไม่ทำจะเดือดร้อน แก่คนส่วนใหญ่ เขาจึงทำตามเพื่อไม่ได้ผิดประเพณี และดูเป็นคนนอกกริตนอกรอยไป

พิธีการเกิดขึ้นจึงเป็นข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติของ หญิงที่กำลังจะเป็นแม่คน เริ่มตั้งครรภ์ เจ็บท้อง พอหลังคลอด ก็ต้องมีพิธีตัดสายสะดือ อาบน้ำ ฟังรกเด็ก โดยเฉพาะในสมัยโบราณการแพทย์ยังไม่เจริญก้าวหน้าอย่างปัจจุบัน อัตราการตายของทารก แรกเกิดอยู่ในระดับสูง คนสมัยก่อนบางกลุ่มเชื่อว่าผีมาเอาตัวเด็กไป พ่อแม่จึงต้องทำบุญเด็กเป็นระยะ ๆ ตามวัย เช่น ทำขวัญโกนผมไฟ พิธีลงอุ้ม ตั้งชื่อ ทำขวัญเด็ก ปูเปลเด็ก โคนจุก (ถ้าไว้จุก)

ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องมีความรู้ และเข้าใจภาวะผันแปรต่างๆ ที่มีอยู่ในชีวิต พระพุทธศาสนาเป็นหลักแห่งความจริงในโลก เพราะสอนให้ มนุษย์รู้สาเหตุของความทุกข์และความสุข ช่วยให้มีสติสัมปชัญญะที่จะนำไปสู่ในทางที่ดีที่ชอบ การอุปสมบทจึงมีความสำคัญ โดยเฉพาะต่อผู้ที่จะเป็นหลักของครอบครัว แม้ว่าในปัจจุบันนี้สังคมเปลี่ยนแปลงไป วัดไม่ได้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาดังแต่ก่อน เพราะมีสถาบันการศึกษา อย่างเป็นทางการ เช่น โรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย แทนวัด วัดจึงกลายเป็นความสำคัญ ในแง่การถ่ายทอดความรู้อย่างเป็นทางการ บวชพระจึงลดน้อยลง โดยเฉพาะในตัวเมือง

ในชนบทยังคงยึดถือเป็นประเพณีอยู่ต่อไป การแต่งงานเกิดขึ้นภายหลังเมื่อผู้ชายได้บวชเรียนแล้ว เพราะ เป็นเวลาที่ได้เรียนรู้มนุษยธรรมแล้วตามทางที่ชอบ จนถึงเวลาที่คิดตั้งตนและวงศ์ตระกูลเองได้ เมื่อเลือกหาหญิงดีตามสมควรแก่ฐานะแล้วฝ่ายชายก็ให้ผู้ใหญ่ช่วยจัดการผู้ขอต่อผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิงเป็นการประกันสัญญาว่าจะไม่ทิ้งขว้างหย่าร้าง การแต่งงานเป็นการตั้งตน คือ ทั้งชายและหญิงต่างก็จะเป็น พ่อบ้านและแม่บ้านต่างรู้หน้าที่ของตน คือเป็นเวลาที่พักผ่อนพ่อแม่ จึงจำเป็นต้องให้มีบ้านเรือน ด้วยเหตุนี้เมื่อหมั้นกันแล้วผู้ใหญ่จึงมักจะจัดการตกลงกันปลูกเรือน เรียกว่าเรือนหอ เมื่อปลูก เรือนหอแล้วก็ต้องมีงานขึ้นเรือน ฉะนั้นในงานแต่งงานจึงมักจะตั้งต้นด้วยการขึ้นเรือน คือ มีสวดมนต์เย็น รุ่งขึ้นเช้าก็เลี้ยงพระให้เจ้าบ่าวเจ้าสาวใส่บาตรด้วยกัน เพื่อแสดงว่าร่วมศานากัน เมื่อพระฉันเสร็จและถวายของแล้ว พระองค์หนึ่งก็พรมน้ำพระพุทธมนต์ให้ทั่วทั้งเรือนและทุกคน ครั้นถึงเวลาเย็นก็มีการรดน้ำเจ้าบ่าวเจ้าสาว เสร็จการรดน้ำให้พรแล้วก็มีการเล่นแซกซูที่มาร่วมงาน บางรายก็มีพิณพาทย์หรือมโหรีในตอนนี้อยู่จนถึงเวลาฤกษ์ปูที่นอน เมื่อถึงฤกษ์ผู้ใหญ่คนหนึ่ง ซึ่งมักเชิญผู้ที่ได้แต่งงานอยู่ด้วยความผาสุก เข้าไปในห้องจัดการปูที่นอนให้พรแก่คู่บ่าวสาว เป็นอันเสร็จพิธี

วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิต หรือเป็นแบบแผนของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ มนุษย์เกิดในสังคมใดก็จะเรียนรู้และซึมซับใน วัฒนธรรมของสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ ดังนั้น วัฒนธรรมในแต่ละสังคมจึงแตกต่างกัน การดำเนินวิถีชีวิตของประชากรในแต่ละพื้นที่จึงมีแนวทางในการปฏิบัติที่แตกต่างกัน

นอกจากนี้การดำเนินชีวิต ยังเกี่ยวข้องกับธุรกิจการท่องเที่ยวซึ่งเป็นอุตสาหกรรมบริการที่มีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจ โดยมีมูลค่าถึงหนึ่งในสามของการค้าบริการรวมของโลก และยังเป็นตัวกลางที่ก่อให้เกิดการแพร่สะพัดของรายได้ระหว่างประเทศ รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดธุรกิจต่อเนื่องอีกมากมาย อาทิ ธุรกิจโรงแรมและภัตตาคาร ธุรกิจการคมนาคมขนส่ง ธุรกิจการค้าของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง ซึ่งมีผลต่อการเพิ่มการจ้างงานตามมา เป็นต้น สำหรับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทยมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 4.8 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และนำรายได้เข้าสู่ประเทศในรูปเงินตราต่างประเทศได้ปีละกว่า 200,000 ล้านบาท และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ธุรกิจการท่องเที่ยวของประเทศไทยเติบโตต่อเนื่อง โดยจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวมีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ กล่าวคือ ในช่วง 10 ปีก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ จำนวนนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศที่เข้ามาประเทศไทย ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 10 ต่อปี และมีรายได้จากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวดังกล่าวเพิ่มขึ้นเฉลี่ยกว่าร้อยละ 20 ต่อปี อันเป็นผลจากการขยายตัวของเศรษฐกิจของโลกเป็นสำคัญ แต่ในปี 2540 จำนวนนักท่องเที่ยวได้ชะลอตัวลง โดยเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 0.4 ซึ่งเป็นผลจากการลดลงของนักท่องเที่ยวจากภูมิภาคเอเชียเป็นสำคัญ เพราะได้รับผลกระทบจากวิกฤตทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยได้ใช้วิกฤตดังกล่าวเป็นโอกาสทางการท่องเที่ยวของไทย โดยใช้ความได้เปรียบในเรื่องค่าเงินมาเป็นจุดดึงดูดที่สำคัญ กอปรกับทางการได้กำหนดให้ปี 2541-2542 เป็นปีท่องเที่ยวไทย (Amazing Thailand) จึงส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศที่เข้ามาประเทศไทยในปี 2541 และ 2542 ขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.5 และ 10.5 ตามลำดับ ในช่วงปี 2541-2542 ซึ่งภาคการผลิตต่างๆอยู่ในภาวะซบเซา แต่ธุรกิจท่องเที่ยวกลับมีการขยายตัวอยู่ในเกณฑ์ดี จึงเป็นธุรกิจที่สำคัญที่นำเข้ารายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศ และช่วยกระตุ้นการผลิตในสาขาที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงทางอ้อม เช่น โรงแรม สินค้าของที่ระลึก การขนส่งและการคมนาคมตลอดจนมีบทบาทในการเพิ่มการจ้างงาน และการลงทุน เป็นต้น โดยในปี 2542 การท่องเที่ยวภายในประเทศทั้งจากคนไทย (Domestic Tourism) ซึ่งรวมถึงการเดินทางเพื่อธุรกิจและการเดินทางเพื่อราชการและการเดินทางของนักท่องเที่ยวต่างประเทศได้ก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายต่างๆขึ้นในประเทศทั้งสิ้น 586 พันล้านบาท ซึ่งก่อให้เกิด (Output) ในสาขาที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยวโดยตรง เช่น ธุรกิจที่พักแรม ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจภัตตาคาร ร้านอาหาร ธุรกิจขนส่ง ประมาณ 260 พันล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 4.8 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และก่อให้เกิดการผลิตในสาขาการค้าและบริการอื่นๆ เช่น สาขาการค้าส่ง/ค้าปลีก สาขาอุตสาหกรรม (ส่วนใหญ่เป็นการผลิตสินค้าเพื่อสนองความต้องการด้านการซื้อสินค้าให้กับนักท่องเที่ยว) ประมาณ 205 พันล้านบาท และอีก 121 พันล้านบาท เป็นมูลค่าการนำเข้าด้านการท่องเที่ยว ผลผลิตที่เกิดขึ้นดังกล่าว ก่อให้เกิดการจ้างงานถึง 1.23 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 4

ของจำนวนแรงงานของประเทศ นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดกิจกรรมการลงทุนด้านการท่องเที่ยวของทั้งภาครัฐและเอกชน โดยการลงทุนของภาครัฐมีจำนวน 9.3 พันล้านบาท และการลงทุนภาคเอกชนจำนวน 133.5 พันล้านบาท เพื่อสนองต่อการบริโภคของนักท่องเที่ยว อนึ่งรายจ่ายด้านการลงทุนของภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของไทยมีส่วนเพียงร้อยละ 2.5 ของรายจ่ายรวมของประเทศ นับว่าเป็นสัดส่วนที่ต่ำมากเมื่อเทียบกับร้อยละ 6.7 ของค่าเฉลี่ยของประเทศต่างๆทั่วโลก ส่วนการลงทุนของภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมีส่วนร้อยละ 7.7 ของการลงทุนรวมของประเทศ ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของโลกที่ร้อยละ 11.3 สำหรับแนวโน้มธุรกิจการท่องเที่ยวจะยังคงแจ่มใสต่อไปทั้งในระยะสั้นและระยะยาว แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น โอกาสการขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยวยังต้องขึ้นอยู่กับกระแสवादตลาดใหม่ๆ และการเจาะกลุ่มนักท่องเที่ยว ศักยภาพในตลาดดั้งเดิม ตลอดจนการดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวและยกระดับคุณภาพและมาตรฐานของธุรกิจ เพื่อให้ธุรกิจท่องเที่ยวของไทยยังคงรักษาระดับความสามารถในการแข่งขันต่อไปในระยะยาว รวมทั้งเป็นหนึ่งในกลไกหลักในการนำรายได้ในรูปแบบเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของประเทศมากยิ่งขึ้น

แม้การท่องเที่ยวจะสร้างรายได้ในรูปแบบเงินตราต่างประเทศสูงเป็นอันดับต้นๆ เมื่อเทียบกับรายได้จากการส่งออกสินค้าที่สำคัญของไทย แต่เมื่อพิจารณาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศ ไทย พบว่าการเกินดุลการท่องเที่ยวของไทยในปี 2542 ะลดตัวลง หรือเกินดุลประมาณ 183,369 ล้านบาท เพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 0.2 (เทียบกับที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 13.3 ในปีก่อน) ทั้งนี้ เพราะรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง ขณะที่รายจ่ายเร่งตัวมากขึ้นจากปัจจัยสนับสนุนหลายประการ อาทิ ภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยเริ่มฟื้นตัว กอปรกับการแข่งขันโดยใช้กลยุทธ์ด้านราคาของประเทศคู่แข่ง เช่น สาธารณรัฐประชาชนจีน สาธารณรัฐเกาหลี ฮองกง สิงคโปร์ ทำให้ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวประเทศเหล่านั้นอยู่ในระดับไม่สูงนักเมื่อเปรียบเทียบกับการท่องเที่ยวในประเทศ จึงจูงใจให้คนไทยเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศและกระตุ้นให้เกิดการใช้จ่ายมากขึ้น ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

การท่องเที่ยวในปี 2542 ยังคงขยายตัวต่อเนื่อง โดยนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศที่เข้ามาประเทศไทยมีจำนวน 8.6 ล้านคน เพิ่มขึ้นจากระยะเดียวกันปีก่อนร้อยละ 10.5 ทั้งนี้เป็นผลจากการฟื้นตัวของนักท่องเที่ยวหลักจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกที่ครองส่วนแบ่งทางการตลาดสูงที่สุดถึงร้อยละ 58.3 รวมทั้งนักท่องเที่ยวจากตลาดระยะไกล เช่น ยุโรปและอเมริกา ที่ยังขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยปัจจัยสำคัญยังคงเป็นความได้เปรียบในเรื่องค่าเงินผนวกกับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวของไทยได้ใช้กลยุทธ์ทางด้านราคามาเป็นจุดขายจึงส่งผลให้การเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยถูกลง และคู้มค่าเงินมากขึ้น ตลอดจนการเพิ่มเที่ยวบินและขยายเส้นทางบินจาก

ประเทศต่างๆเข้าสู่ประเทศไทย ซึ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางนอกจากนั้น การดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องในปี Amazing Thailand และมาตรการทางการตลาดที่เจาะกลุ่มเป้าหมายใหม่ๆ และนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ ในตลาดดั้งเดิมมากขึ้น ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สนับสนุนการเติบโตของธุรกิจท่องเที่ยวของไทย

ภาพรวมการท่องเที่ยวที่ดีขึ้นได้ส่งผลดีต่อธุรกิจโรงแรมด้วย โดยอัตราการเข้าพักเฉลี่ยทั้งประเทศในปี 2542 เพิ่มขึ้นมาอยู่ที่ระดับร้อยละ 57.9 เทียบกับร้อยละ 56.1 ในปีก่อน อย่างไรก็ตาม ภาวะการท่องเที่ยว และโรงแรมในแต่ละภูมิภาคมีความแตกต่างกันตามโครงสร้างแหล่งท่องเที่ยว การกระจายตัวของนักท่องเที่ยว รวมทั้งวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยวทำให้โรงแรมในบางภูมิภาคโดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเน้นตลาดกลุ่มคนไทย ประสบปัญหาอัตราการเข้าพักต่ำ เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจที่ซบเซา และกิจกรรมการประชุมนานาชาติ

ในปี 2543 แนวโน้มการเดินทางท่องเที่ยวของโลกยังขยายตัวเพิ่มขึ้น โดยองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization; WTO) ได้ประมาณการจำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศทั่วโลกจะมีถึง 659 ล้านคน ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 4.1 สำหรับประเทศไทยนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยคาดการณ์ว่าประเทศไทยจะมีนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศเดินทางเข้ามาประมาณ 9.12 ล้านคน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.3 ซึ่งสูงกว่าอัตราการขยายตัวเฉลี่ยของจำนวนนักท่องเที่ยวทั่วโลก ทั้งนี้ เป็นผลจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างจริงจังและต่อเนื่องของภาครัฐและเอกชน รวมทั้งแนวนโยบายที่จะมีการเปิดเสรีในด้านการบินมากขึ้นจะเป็นส่วนช่วยกระตุ้นให้มีการเดินทางมายังประเทศไทยมากขึ้น ก่อปรกึในปี 2543 มีการจัดประชุมนานาชาติขึ้นหลายงาน อาทิ การประชุม Asean Tourism Forum การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (UNCTAD) การประชุมธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย หรือเอซีบี และการประชุมสมาคมการบินโลก เป็นต้น จึงคาดว่าธุรกิจการท่องเที่ยวจะนำรายได้เข้าประเทศในปี 2543 ได้ประมาณ 280,896 ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 11.0

สำหรับจุดประสงค์ของการเดินทางและการเลือกแหล่งท่องเที่ยว จะแบ่งได้อย่างชัดเจนเป็น 2 กระแส คือ กระแสแรกจะเน้นความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศ และอีกกระแสจะเน้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรม ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยจะต้องมีการปรับตัวรับกับกระแสดังกล่าวซึ่งต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนควบคู่กันไปด้วย

ทั้งนี้ ในปี 2543 ทางการท่องเที่ยวจะยังคงใช้ Amazing Thailand เป็น Brand Image ของประเทศไทยภายใต้ Theme “Amazing Thailand 2000” และกำหนด Slogan (Sub-Theme) ที่ใช้ไป

พร้อมกัน คือ Enchantment for the Next Thousand Years ซึ่งจะเน้นการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ผนวกเข้ากับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมไทยเป็นหลัก

นอกจากนั้นยังคาดการณ์ว่าการฟื้นตัวของสภาพเศรษฐกิจในประเทศไทยจะส่งผลให้การบริโภคครัวเรือนด้านการท่องเที่ยว รวมถึงการใช้จ่ายด้านการเดินทางทั้งของภาครัฐ และเอกชนจะขยายตัวเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 4.6 ต่อปี อนึ่ง การประมาณการดังกล่าวตั้งอยู่บนฐานข้อมูลของสถานการณ์ที่เป็นอยู่จากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยยังมีได้นำผลของระดับการเปิดเสรี ในกรอบความร่วมมือต่างๆ เข้ามาร่วมในการวิเคราะห์ แม้ว่าแนวโน้มธุรกิจการท่องเที่ยวจะยังคงยังมีปัจจัยที่อาจเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อได้ในอนาคต โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวของประเทศ ไทยที่เริ่ม อยู่ในสถานะแหล่งท่องเที่ยวเก่าสำหรับตลาดนักท่องเที่ยวหลักที่สำคัญ โอกาสในการขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยวจึงขึ้นอยู่กับกระแสทางตลาดใหม่ และการเจาะกลุ่มนักท่องเที่ยว ศักยภาพในตลาดดั้งเดิม การดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวและยกระดับคุณภาพและมาตรฐาน ของธุรกิจท่องเที่ยว จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ภาครัฐและเอกชนควรให้ความสนใจและสนับสนุนเป็นพิเศษ เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นกลไกหลักในการนำรายได้ในรูปแบบเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของประเทศมากยิ่งขึ้น แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการ ท่องเที่ยวยังปัจจัยหนึ่งที่ผนวกเข้ากับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมไทยเป็นหลัก

ชลเทพ ปันบุญชู (ยูวโฆษก) นักวิชาการอิสระด้านสังคม

ได้เสนอผลรายงานการวิจัยของสถาบันวิจัยประชากรและสังคมปี 2550 จากทีม คณะอาจารย์และนักวิจัย ที่ร่วมอธิบายปรากฏการณ์ความเป็นเมือง ในหัวข้อ นคราภิวัตน์ และวิถี ชีวิตเมือง เป็นการรายงานเชิงประชากร ซึ่งเป็นระเบียบวิธีวิจัยเป็นนักสังคมวิทยาและนัก ประชากรศาสตร์ในงานวิจัย methodology ที่ได้ทำการวิจัย คือ ethnography และ participant observation มีผลงานเรื่องเด็กชายพวงมาลัยที่ค่อนข้างจะใช้แนวคิดทางมานุษยวิทยา อย่างไรก็ตาม หัวข้อที่น่าสนใจเป็นพิเศษก็คือ เช็กส์แอนเดอะวี่ อันเป็นผลงานของ ศ.ดร.อภิชาติ และคณะวิจัย (อ้างใน นคราภิวัตน์ และวิถีชีวิตเมือง, หน้า 94-107) พบสถิติที่น่าสนใจตัวหนึ่งคือเยาวชนที่มีที่เคย มีเพศสัมพันธ์แล้วในกลุ่มตัวอย่างเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เขตเมือง และเขตชนบท โดย แบ่งกลุ่มตามช่วงอายุและเพศและที่อยู่อาศัย พบว่า เยาวชนที่มีอายุระหว่าง 18-24 ปี ชายมี เพศสัมพันธ์แล้ว 77% 75% 69% โดยประมาณ เด็กวันรุ่นชายในกรุงเทพฯ ส่วนใหญ่ไม่ vergin เรียกว่าโสดโดยสภาพแต่ไม่โสดโดยพฤตินัย ถึงแม้ว่าคำถามที่ว่า นายจะไม่สามารถบ่งบอก ความโสดของชายไทยก็ตาม ส่วนผู้หญิงโสดมีค่าทางสถิติอยู่ที่ 40% 30% 20% ตามลำดับ ถึงแม้จะ ห่างกันหน่อยแต่ก็ถูกให้คิดได้หลายแง่มุม ส่วนค่าเฉลี่ยของอายุของวัยรุ่นที่เคยมีเพศสัมพันธ์ ครั้งแรกในกรุงเทพฯ ชายอยู่ที่ 15.5 ปี ผู้หญิงอยู่ที่ 16.5 ปี ผลการวิจัยยังพบว่า คนที่อยู่กินหรือเป็นคู่

แต่งงาน โดยมีได้จดทะเบียนมีเป็นจำนวนมาก และยังพบอีกว่าผู้ชายและหญิงในสังคมเมืองที่แต่งงานกันในกลุ่มอายุ 18-24ปี มีกิจกรรมทางเพศสูงกว่า (จำนวนครั้งมากกว่า) ในเขตเมืองและชนบท จากค่าทางสถิติในแง่ของจำนวน ไอ้โฮควาดเรียบในแง่ของจำนวนและความถี่ นำที่จริงๆ ค่าสถิติดังกล่าวทำให้สงสัยว่า ทำไมเยาวชนในเขตกรุงเทพ จึงเข้าไปสู่เพศสัมพันธ์ได้มากกว่าในเขตเมืองและเขตชนบท จนในที่สุดก็ได้พบคำตอบบางอย่างซึ่งอาจจะไม่ใช่ทั้งหมด นั่นก็คือเยาวชนใช้เวลาใน 3 กับเทคโนโลยี และมีโอกาสใช้คอมพิวเตอร์ถึง50% กลุ่มเยาวชนที่อายุ15-24 ใช้อินเทอร์เน็ตสูงสุดในประเทศและยังมีฐานข้อมูลจากคณะกรรมการการอุดมศึกษาศึกษาพฤติกรรมของนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ที่เข้าไปดู เว็บไซต์ ลามก พบว่ามีอยู่ถึง 32% ทั้งโหลดเข้ามือถือดูผ่าน คลิป อื่นๆ โดยมีการจัดบริการแพคเกจไว้บริการลูกค้าที่ร้านinternet cafe ให้กับเยาวชนที่พร้อมจะจ่ายเงินแลกกับภาพตระการตาตระการใจเหล่านี้ ซึ่งช่องทางมันง่ายมากเลยถ้าเราอยากดูภาพโป๊ซัภาพ แต่นี่เป็นเพียงข้อมูลหนึ่งที่ผมได้นำเสนอ หากมองในสังคมเชิงปรากฏการณ์แล้ว โดยศึกษาข้ามวัฒนธรรมอื่นเพื่อเปรียบเทียบก็จะเห็นปรากฏการณ์เหล่านี้คล้ายๆ กัน มันขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางวัฒนธรรม สังคมไทยเป็นสังคมแห่งเสรีภาพและการเปิดรับการไหลเวียนทางวัฒนธรรม จึงมาพร้อมกับกระแสโลกาภิวัตน์ Globalization และวิถีแห่งสังคมเมืองแห่งทุนนิยม การปรับเปลี่ยนไลฟ์สไตล์ จึงเคลื่อนย้ายจากมหานครที่หนึ่งสู่มหานครที่ใหม่ เช่นการเสพเทคโนโลยี มีวิถีชีวิตปัจเจก (ตัวเราใหญ่กว่าสังคมกำหนด) แต่นัยยะแล้วก็ยังตกอยู่ในวังวนของรสนิยมแบบตะวันตกอยู่ดี คือพอใจที่จะมีความสุขแบบโลดโผน และมีเสรีภาพในชีวิตค่อนข้างสูง เพราะสังคมเมืองได้สลายความเป็นครอบครัวขยายมาสู่ครอบครัวเดี่ยวและปัจเจก นี่คือผลที่ตามมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมในรอบร้อยปีที่ผ่านมา ที่สำคัญการรวมศูนย์แบบเอกราชที่เอาความเจริญทุกอย่างมาเป็นแหล่งรวมจนเกิดการไหลเวียนจากประชากรในเขตชนบทเข้าสู่เมืองหลวง รวมทั้งสถาบันการศึกษาแบบผูกขาดไว้ในเมืองใหญ่และกรุงเทพมหานคร ทำให้หลายคนจากมาตุภูมิมาหาความอภิวัฒน์ จากถิ่นฐานสู่เมืองหลวง ความใกล้ชิดระหว่างสถาบันครอบครัวจึงลดลง และผลักดันให้ไกลออกจากอ้อมอกพ่อแม่และครอบครัว นักศึกษาจำนวนมากในกรุงเทพมหานครก็ล้วนมาจากต่างจังหวัด แดนไกล มาหาความรู้และความศิวิไลซ์ไปในตัว จนมีการปรับตัวแห่งวัฒนธรรมเมือง กล่าวคือ มีวัฒนธรรมการล่าแต้ม อย่างที่ปรากฏเป็นข่าว ทั้งชายหรือหญิงอาจตกเป็นเหยื่อของกันและกันได้ ซึ่งเกิดขึ้นในสังคมเมืองแทบทั้งสิ้น เพราะการมีเพศสัมพันธ์ของคนต่างจังหวัดมีบริบทต่างกัน ในอดีตการสืบวงศ์วานมันหมายถึงการขยายกิจการ ทรัพยากร และแรงงาน ที่สำคัญมันยังมีค่ามากกว่าคำว่า สนุกสนาน เพราะมันหมายถึงการเชื่อมความสัมพันธ์ของครอบครัวและเครือญาติ แต่ปัจจุบัน กิจกรรมเพศสัมพันธ์มุ่งไปในทางแสวงหา "ความสนุก" และกำลังจะทำให้กลายเป็นเกมส์กีฬาของคนบางกลุ่ม โดยสังคมเมืองเป็นผู้แสวงหา

อันมิตรรททางเศรษฐศาสตร์ที่ว่า "พึงพอใจสูงสุด" ของบุคคลในการแสวงหา ในมิติของ ธรรมชาติของ ธรรมชาติที่ จะได้รับ ทั้งในแง่ความสนุก ความตื่นเต้น ประสบการณ์พิเศษ และชีวิตที่หวือหวา มากกว่าการสืบพันธุ์และวงศ์วานกันในอดีต นี่คือการวัฒนธรรมใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคมเมือง วัฒนธรรมแบบปัจเจกนิยม และความหลงใหลกับวัตถุจนลืมมองถึงคุณค่าด้านจิตใจ เชื่อกันที่ เกิดขึ้น มันจึงต้องควบคู่กับแรงขับและสิ่งเร้า ซึ่งอันนี้ต้องยอมรับว่าสังคมเมืองมีสิ่งเร้าให้ดูมากกว่า และ เข้าถึงได้ง่ายและรวดเร็วกว่า จึงเป็นช่องทางในการแสวงหา เพื่อให้เกิดความพึงพอใจขั้นสูงสุด แต่ สังคมเมืองและสังคมชนบทในสายวิวัฒนาการพอที่จะวิเคราะห์ได้ว่า สังคมเมืองย่อมมีวัฒนธรรมที่ ซับซ้อนกว่าสังคมชนบท รวมไปถึงเทคโนโลยีที่ใช้ในสังคมด้วย สิ่งที่กำลังมารวมไปถึง จารีต ค่านิยม บรรทัดฐาน สามารถอธิบายว่าสังคมเมืองมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมค่อนข้างรวดเร็วและ หลากหลายกว่าชุมชนชนบท จึงต้องมีการปรับวัฒนธรรมให้ใหม่ขึ้นเพื่อรองรับ จึงเกิดวัฒนธรรม แบบไปเร็วมาเร็วได้เสมอ ค่อยๆเปลี่ยนหน้าตาไปตามเวลา เสมอ จึงพอที่จะอธิบายว่าสังคมยังเป็น เมืองมากเท่าไร รูปแบบของเช็ทส์ จะมีความซับซ้อนมากขึ้นเท่านั้น ทั้งในแง่ของกิจกรรม วิธีการ เพื่อตอบสนองรสนิยมแบบปัจเจกชนมากขึ้น และประดิษฐ์รูปแบบได้หลากหลายกว่าที่เป็นอยู่ ณ ขณะนี้ สิ่งที่เกิดขึ้นจากความเปลี่ยนแปลงทางค่านิยม สังคมวัฒนธรรมไทย เหล่านี้คงจะยืนยัน แนวคิดของ ชิกมันส์ ฟรอย ได้ว่า มนุษย์มีโลกทัศน์เรื่องเพศอยู่ใน โครงสร้างทางความคิด แต่สิ่ง หนึ่ง ที่ค้นพบคือ สังคมเปิดและสังคมปิด มีการแสดงออกเรื่องเพศที่แตกต่างกันไป ทำให้วิธีการ แสดงออกจึงต่างกัน อันนี้เราต้องไปดูโลกมุสลิมในแถบตะวันออกกลาง กับสังคมเสรี ประชาธิปไตย มีความแตกต่างกันอย่างมหาศาล เพศสัมพันธ์ในบริบทสังคมไทยจึงมิได้ให้ ความสำคัญกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชายหญิง และแสดงบทบาทหน้าที่ของคน แต่มัน หมายถึง การแสดงหาความสำราญในรูปแบบใหม่ หรือการนันทนาการเพื่อผ่อนคลายนั่นเอง โดยมีได้ มีนัยของการผูกมัดแต่อย่างใด ในยุคปัจจุบันก็เลยได้เห็นค่านิยม "เช็ทส์" กลายเป็นวิถีที่ราบเรียบใน วัฒนธรรมใหม่ในกลุ่มวัยรุ่น

นักวิชาการมหาวิทยาลัยมหิดล เดือนภาครัฐวางแผนรับมือประชากรเมืองเพิ่มขึ้น สูง มากกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรรวมทั้งประเทศ สอดคล้องสถานการณ์โลกที่องค์การ สหประชาชาติประกาศว่าปี 2551 จะเป็นปีแรกที่ประชากรประมาณครึ่งหนึ่งของโลกอาศัยอยู่ใน เขตเมือง ที่วิถีชีวิตในเมืองทำให้โครงสร้างครัวเรือนเปลี่ยน ผู้หญิงไม่นิยมแต่งงาน อยู่เป็นโสดสูง ยอมรับการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานและอยู่กินโดยไม่ต้องผูกมัด

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล จัดแถลงข่าวเสนอข้อค้นพบ สำคัญ 2 ประการจากรายงาน เรื่อง “นคราภิวัตน์และวิถีชีวิตเมือง”

ประการแรก เรื่อง “ระเบิดคนเมือง” โดย ศ.ดร.ปราโมทย์ ประสาทกุล นักวิจัยประจำสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล กล่าวว่า จะเป็นระเบิดทางประชากรลูกที่สาม หลังจากสองลูกแรก คือระเบิดประชากรรุ่นเกิดเกินล้าน (2506-2526) ซึ่งขณะนี้มีความอายุระหว่าง 24-44 ปี ลูกที่สองคือระเบิดประชากรผู้สูงอายุ ซึ่งมีสัดส่วนเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วนับตั้งแต่ปีที่ผ่านมา และระเบิดประชากรลูกที่สามที่ตามมาพร้อมๆ กัน คือการระเบิดของประชากรเมืองที่เพิ่มสูงขึ้นเฉลี่ยประมาณ 32 ล้านคน หรือร้อยละ 51 ของประชากรประเทศ รวม 62.8 ล้านคน หรือประมาณ 1.7 เท่าของประชากรที่มีทะเบียนบ้านอยู่ในเขตเทศบาล “สิ่งสำคัญคือ เมื่อประชากรเข้ามาอยู่ในเมืองมากๆ มีผลต่อสิ่งแวดล้อม การจราจร สาธารณูปโภค และปัญหาอาชญากรรม เป็นจุดสำคัญที่อยากบอกกับสังคม กระทรวง ทบวง กรม เทศบาล กรุงเทพมหานคร ที่เกี่ยวข้อง เพราะเป็นการเปลี่ยนความคิดว่าประเทศไทยคนอยู่ตามชนบทเป็นส่วนใหญ่ แต่ขณะนี้ ไม่ใช่แล้วมาอยู่ในเมืองเป็นส่วนใหญ่ และในอนาคตประชากรที่ทำภาคเกษตรมีแนวโน้มจะลดลง เพราะใช้เทคโนโลยีเครื่องจักรมาแทนแรงงาน ประชากรล้นเกินจากชนบทก็จะเข้ามาทำงานในเมืองอย่างต่อเนื่อง” ศ.ดร.ปราโมทย์ กล่าว และว่าในส่วนของกรุงเทพมหานครและปริมณฑลนั้น มีประชากร เกือบ 11 ล้านคน ใกล้เคียงกับประเทศที่เป็นเมืองใหญ่ประชากรเกิน 10 ล้านคน เช่น นครนิวยอร์ก สหรัฐฯ, กรุงจาการ์ตา อินโดนีเซีย, และนครรีโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

1. ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียง” (Sufficient Economy) เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด รวมถึงการพัฒนาและบริหารประเทศ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ทางสายกลาง คำนี้ถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ

อย่างไรก็ตาม ประชาชนส่วนใหญ่ยังมีความเข้าใจที่หลากหลายและไม่ชัดเจน ถึงความหมายและหลักแนวคิดที่แท้จริงของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) จึงได้จัดทำหนังสือ “เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร” ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการจะอธิบายความหมายของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งกรอบแนวคิดของหลักปรัชญาฯ ที่มุ่งเน้นความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา อันมีคุณลักษณะ ที่สำคัญ คือ สามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับ ตลอดจนได้อธิบายคำ

นิยามของความ พอเพียง ที่ประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ภายใต้งบประมาณของการตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมที่ต้องอาศัยเงื่อนไขความรู้และเงื่อนไข คุณธรรม

2. หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสาย กลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีใน ตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการ กระทำ

3. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.1 หลักการพึ่งตนเอง อาจจะแยกแยะ โดยยึดหลักสำคัญอยู่ 5 ประการ คือ

- 1) ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นที่พึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรให้ตนเองและ ชาติโดยรวมมีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง
- 2) ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย ชุมชนที่แข็งแรง เป็นอิสระ
- 3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาด พร้อม ทั้หาทางเพิ่มมูลค่า โดยให้ยึดอยู่บนหลักการของความยั่งยืน
- 4) ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วเทคโนโลยีที่เข้ามา ใหม่มีทั้งดีและไม่ดี ต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านและ เลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้อง กับความต้องการ และสภาพแวดล้อม และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง
- 5) ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ และไม่มีกรมุ่งที่การ ลด รายจ่าย ในเวลาเช่นนี้จะต้องปรับทิศทางใหม่ คือ จะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อน เป็นสำคัญ และยึด หลักพออยู่ พอกิน พอใช้ ได้มีพระราชกระแสด้วยว่า “...หากพวกเราร่วมมือร่วมใจกันทำสัก 1/4 ประเทศชาติของเราก็สามารถรอดพ้นจากวิกฤติได้...”

เขตคลองเตย

1. ที่ตั้งและอาณาเขต

เขตคลองเตยตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ทางตอนกลางก่อนไปทางตะวันตกของฝั่ง พระนคร มีอาณาเขตติดต่อกับเขตต่าง ๆ เรียงตามเข็มนาฬิกา ดังนี้

- **ทิศเหนือและทิศตะวันออก** ติดต่อกับเขตวัฒนา มีถนนสุขุมวิทพาดเหนือเป็นเส้นแบ่งเขต

- **ทิศใต้** ติดต่อกับเขตพระโขนงและอำเภอพระประแดง (จังหวัดสมุทรปราการ) มีแนวขอบทางสุขุมวิท 52 (ซอยศิริพร) และแนวกึ่งกลางแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นเส้นแบ่งเขต

- **ทิศตะวันตก** ติดต่อกับเขตยานนาวา เขตสาทร และเขตปทุมวัน มีแนวเขตทางรถไฟสายแม่น้ำเป็นเส้นแบ่งเขต

2. ประวัติศาสตร์

ย้อนไปถึงประมาณพุทธศตวรรษที่ 14 (คริสต์ศตวรรษที่ 9) บริเวณเขตคลองเตยเคยเป็นที่ตั้งของ **เมืองปากน้ำพระประแดง** เป็นเมืองหน้าด่านปากน้ำเจ้าพระยา ก่อนที่จะขึ้นไปสู่เมืองอื่น ๆ (อยู่ตรงข้ามกับเมือง (อำเภอ) พระประแดงในปัจจุบัน ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1) เมื่อมีการจัดการปกครองส่วนภูมิภาคในสมัยรัชกาลที่ 5 บริเวณนี้จึงอยู่ในเขตการปกครองของ **เมือง (จังหวัด) พระประแดง** โดยมีฐานะเป็น **ตำบลคลองเตย อำเภอพระโขนง** ต่อมาอำเภอพระโขนงได้ย้ายมาขึ้นกับจังหวัดพระนคร และได้มีการยุบรวมจังหวัดธนบุรีกับจังหวัดพระนคร เปลี่ยนฐานะเป็นนครหลวงกรุงเทพธนบุรีและกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้เปลี่ยนการเรียกหน่วยการปกครองใหม่ด้วย ตำบลคลองเตยจึงเปลี่ยนแปลงฐานะเป็น **แขวงคลองเตย** เป็นพื้นที่การปกครองของสำนักงานเขตพระโขนง ภายหลังเขตพระโขนงมีความเจริญและมีประชากรหนาแน่นขึ้น พื้นที่บางแห่งอยู่ไกลจากสำนักงานเขต ในวันที่ 27 เมษายน พ.ศ. 2532 กรุงเทพมหานครจึงได้จัดตั้งสำนักงานเขตพระโขนง สาขา 1 (คลองเตย) ขึ้นดูแลแขวงคลองเตย แขวงคลองตัน และแขวงพระโขนง และในวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2532 กระทรวงมหาดไทยได้แบ่งพื้นที่ 3 แขวงดังกล่าวตั้งเป็น **เขตคลองเตย**

เขตพุทธมณฑล

1. ข้อมูลทั่วไป

เขตพุทธมณฑลที่ใช้ในการวิจัย มีพื้นที่ ประมาณ 12 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยบริเวณถนนพุทธมณฑลสาย 1-3

2. อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดกับ ถนนปิ่นเกล้า-นครชัยศรี อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ทิศตะวันออก ติดกับ เทศบาลเมืองอ้อมน้อย อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

ทิศตะวันตก ติดกับ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ทิศใต้ ติดกับ ถนนเพชรเกษม

3. สภาพภูมิประเทศ

เป็นที่ราบลุ่มมีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่าน และมีลำคลองไหลผ่านหลายสายได้แก่ คลองอ้อมใหญ่ คลอง อ้อมน้อย คลองลัด คลองรางบางเตย เป็น สภาพพื้นที่เหมาะแก่การเพาะปลูก หรือประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม พาณิชยกรรม และอุตสาหกรรม

4. ประชากร

จำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร 20,978 คน ชาย 10,052 คน หญิง 10,926 คน จำนวนครัวเรือน 16,956 หลังคาเรือน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ปัจจัยการดำเนินชีวิต และทัศนคติต่อการดำเนินชีวิต ของประชากรในเขตเมืองกับเขตชานเมือง ศึกษากรณี เขตคลองเตย กับเขตอ้อมใหญ่ ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังผลการวิจัยต่อไปนี้

อรทัย หรูเจริญพรพานิช (2550) กล่าวถึงเรื่อง “วิถีเพศของคนในเขตเมือง” โดยข้อค้นพบล่าสุดจากโครงการสำรวจระดับชาติเรื่องเพศและพฤติกรรมเสี่ยงต่อเอดส์ พบว่า วิถีชีวิตในเมืองทำให้โครงสร้างครัวเรือนของคนไทยเปลี่ยนไปจากเดิม ที่ส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนขยาย มาเป็นครัวเรือนเดี่ยว ที่น่าสนใจคือในกรุงเทพฯ มีสัดส่วนครัวเรือนคนเดียวสูงถึงร้อยละ 16 และผู้หญิงในกรุงเทพฯ ในวัยแต่งงานมีอัตราครองโสดสูงสุด แต่กลุ่มที่อยู่เป็นโสดนี้ประมาณร้อยละ 40 เคยมีเพศสัมพันธ์แล้ว ขณะที่ผู้หญิงชายที่แต่งงานอยู่กินกันมีอัตราไม่จดทะเบียนสมรสสูงสุด โดยส่วนใหญ่มีเพศสัมพันธ์กันมากกว่าสัปดาห์ละครั้ง และมีอัตราการหย่าร้างสูงสุดเช่นกัน ซึ่งให้เห็นว่าผู้หญิงในกรุงเทพฯ และเขตเมืองอื่นๆ มีทางเลือกของชีวิตทางเพศมากกว่าผู้หญิงในชนบท คือส่วนใหญ่ยอมรับการมีเพศสัมพันธ์ก่อนการแต่งงานและการอยู่กินกันโดยไม่ผูกมัด

ปรียาพร วงศ์นุตร โรจน์ (2544, หน้า 68) ได้กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลว่าเกิดมาจากอิทธิพลของพันธุกรรม และสิ่งแวดล้อมที่เผชิญ จึงมีผลต่อการกระทำเช่น การทำงานหรือประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน บุคคลย่อมมีจุดมุ่งหมายในการทำงานแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคลด้วย

บางคนทำเพื่อต้องการหารายได้ที่ดีขึ้น บางคนต้องการความมั่นคงและปลอดภัย บางคนทำเพื่อไม่ให้มีเวลาว่างมากเกินไป จุดมุ่งหมายที่แตกต่างกันนี้ ทำให้บุคคลเลือกที่จะประกอบอาชีพแตกต่างกันไปตามปัจจัยต่างๆ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยแรกคือปัจจัยส่วนบุคคล บุคคลแต่ละคนนั้นมีลักษณะ และคุณสมบัติเฉพาะตัวแตกต่างกันไป ซึ่งมีผลต่อการแสดงออกของพฤติกรรมแตกต่างกันไป เช่น ลักษณะทางกายภาพ บุคลิกภาพ ความถนัด ความสนใจ อายุ เพศ สถานภาพสมรส การศึกษา และประสบการณ์ เป็นต้น ส่วนปัจจัยที่สองคือ ปัจจัยสภาพแวดล้อม เป็นสถานการณ์ภายนอกที่มีผลต่อการแสดงออก เช่น สถานการณ์ความกดดัน ซึ่งบุคคลแต่ละคนมีความสามารถในการรับแรงกดดันแตกต่างกัน บางคนทนได้ในสถานการณ์หนึ่ง แต่ทนไม่ได้ในอีกสถานการณ์หนึ่ง นอกจากนี้สภาพแวดล้อมทางสังคมก็มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคล บุคคลเกิดมาในสิ่งแวดล้อมและสภาพแวดล้อมทางสังคมก็มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคล บุคคลเกิดมาในสิ่งแวดล้อมและสภาพสังคมที่แตกต่างกันสังคมของคนเรานั้นเปลี่ยนแปลงไปตามวัย โดยเริ่มจากครอบครัวและขยายมาสู่สถานศึกษาและสังคมจนถึงสภาพแวดล้อมทางการทำงาน ความแตกต่างของบุคคลจึงมีพฤติกรรมตอบสนองไม่เหมือนกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Satian และคณะ (1962 อ้างถึงใน สุภนิษฐ์ วัฒนธาดา, 2518, หน้า 103-114) ที่อธิบายว่า ความแตกต่างระหว่างบุคคลเกิดจากพันธุกรรม และสิ่งแวดล้อมซึ่งรวมไปถึงด้านจิตใจ ความคิดต่างๆ ที่บุคคลนั้นยึดถือเพื่อแสดงบทบาทในสังคม โดยมีลักษณะเป็นพฤติกรรมที่ออกมาให้เห็น ดังนั้น สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจกระทำนั้น ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา ประสบการณ์ ลำดับที่เกิด สื่อมวลชน ฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้น

ชานาญ ศรีผดุงกุล (2544) ได้ศึกษาเรื่องทัศนคติและความต้องการใช้บริการ อี-โมบายของผู้ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ระบบเวลด์โฟน 1800 ดิจิตอล ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึง ทัศนคติและความต้องการใช้บริการอี-โมบาย แหล่งข้อมูลที่มีผลต่อการรับทราบบริการ และสาเหตุที่ทำให้ผู้ใช้โทรศัพท์ไม่เคยใช้บริการอี-โมบาย เพื่อนำมาปรับปรุงการให้บริการให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น การศึกษาในครั้งนี้ได้เลือกกลุ่มตัวอย่างจากผู้ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ระบบเวลด์โฟน 1800 ดิจิตอลในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบสอบถามในการสัมภาษณ์เป็นจำนวน 400 ชุด ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่เคยใช้บริการเห็นด้วยกับข้อดีและประโยชน์ที่ได้จากการใช้บริการอี-โมบายในด้านต่าง ๆ ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยใช้บริการยังมีความไม่แน่ใจในบริการและพบว่าในด้านการประชาสัมพันธ์ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่ได้รับทราบการประชาสัมพันธ์เท่าที่ควร โดยแหล่งข้อมูลที่มีผลต่อการรับทราบบริการมากที่สุดคือ ร้านค้าตัวแทนจำหน่าย และร้าน World Media ส่วนสาเหตุที่ทำให้ผู้ใช้โทรศัพท์ไม่เคยใช้บริการเนื่องจากไม่ทราบว่ามีการให้บริการ สำหรับความต้องการใช้บริการอี-โมบาย พบว่ากลุ่มตัวอย่างเคยใช้

บริการสอบถามยอดเงินคงเหลือและบริการตรวจผลรางวัลสลากกินแบ่งรัฐบาลเป็นจำนวนมากที่สุด ส่วนในกลุ่มผู้ใช้ไม่เคยใช้บริการนั้นต้องการใช้บริการสอบถามยอดเงินคงเหลือและบริการสอบถามค่าใช้บริการเป็นจำนวนมากที่สุด สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการใช้บริการต่าง ๆ พบว่าในกลุ่มตัวอย่างที่เคยใช้บริการ บริการ Mobile Phone Banking ขึ้นกับเพศ บริการ Infomobile ขึ้นกับอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ และอาชีพ ส่วนในกลุ่มผู้ใช้ไม่เคยใช้บริการ พบว่าบริการ Mobile Phone Banking ไม่ขึ้นกับปัจจัยส่วนบุคคลและบริการ Infomobile ขึ้นอยู่กับอายุ สถานภาพ อาชีพ และระดับรายได้ต่อเนื่อง

โกวิทย์ สมิงแก้ว, จตุรงค์ สัจจะนรพันธ์, จิระเดช แกมทอง, ปรีชา เลิศอัสววัฒน์, ศรีสุดา ลาภเกียรติถาวร และ ศิริศักดิ์ มงคลรัตนชัย (2542) ได้ศึกษาเรื่องทัศนคติและความต้องการใช้บริการเสริมของผู้ใช้โทรศัพท์พื้นฐานในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติและความต้องการใช้บริการเสริมของผู้ใช้โทรศัพท์พื้นฐานในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล สำหรับวิธีการศึกษาได้ใช้วิธีการสำรวจข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Survey Method by Questionnaire) จำนวน 240 ตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่า ผู้ที่เคยใช้บริการเสริมส่วนใหญ่มุ่งมีความพึงพอใจในบริการเสริมที่ใช้ โดยบริการเสริมที่มีสัดส่วนการใช้งานมากที่สุดคือ บริการรับสายเรียกซ้อน และบริการเสริมที่มีสัดส่วนการใช้งานน้อยที่สุด คือ บริการเปลี่ยนหมายเลข เหตุผลสำคัญที่ทำให้ผู้ใช้ไม่เคยใช้บริการเสริมที่ให้บริการในปัจจุบันอย่างน้อยหนึ่งบริการคือ ผู้ใช้ไม่ทราบวิธีใช้ ส่วนผู้ที่ไม่สนใจใช้บริการเสริม สาเหตุหลักที่ทำให้ผู้ใช้กลุ่มดังกล่าวไม่สนใจการให้บริการเสริมคือ ผู้ใช้เห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้บริการเสริม โดยที่บริการเสริมที่ผู้ให้บริการโทรศัพท์ให้บริการอยู่ในปัจจุบันเป็นบริการที่ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม ดังนั้นผู้ใช้บริการเสริมส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับการที่ผู้ให้บริการโทรศัพท์จะคิดค่าบริการเสริมจากผู้ให้บริการ และจะไม่สนใจที่จะใช้บริการเสริมในกรณีที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมสำหรับการใช้บริการเสริม ด้วยเหตุผลสำคัญต่อทัศนคติดังกล่าวคือต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น

พัชริน จินดาปทีป (2542) ได้ศึกษาเรื่องความต้องการในการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณสมบัติในการใช้งานของโทรศัพท์เคลื่อนที่เพียงพอต่อความต้องการใช้มากที่สุด และศึกษาระดับความต้องการ ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการใช้และเลือกซื้อ รวมทั้งศึกษาลักษณะส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการใช้ประกอบกันไปด้วย ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงสำรวจและสุ่มตัวอย่าง โดยการกำหนดโควตาตามจำนวนประชากรในแต่ละเขต เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ตัวอย่างด้วยแบบสอบถามและทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีเชิงพรรณนาและเชิงอนุมาน ผลการศึกษา พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 47.7 ของจำนวนตัวอย่าง

ทั้งหมด และปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการใช้มากที่สุด เนื่องจาก ปัญหาการจราจรในกรุงเทพฯ รongลงมาคือ เพื่อความสะดวกในชีวิตส่วนตัว และความจำเป็นในทางธุรกิจ ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกซื้อนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะพิจารณาจากตัวผลิตภัณฑ์ เป็นอันดับแรก รongลงมาคือ ในเรื่องการส่งเสริมการตลาด ราคา และด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ตามลำดับ สำหรับคุณสมบัติในการใช้งาน พบว่า คุณสมบัติขั้นพื้นฐานของโทรศัพท์เคลื่อนที่ก็เพียงพอที่จะตอบสนองต่อความต้องการในการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่แล้ว และจากการทดสอบสมมติฐานพบว่า สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ มีความสัมพันธ์กับความต้องการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่

รวีวรรณ ตั้งชนศุงการ (2542) ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นที่มีต่อบริการเสริมประเภทสาระบันเทิงของผู้ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ระบบดิจิทัล จีเอสเอ็ม ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงความคิดเห็นและความสนใจใช้บริการเสริมของผู้ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ ปัจจัยการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการเสริม และแหล่งข้อมูลที่มีผลต่อการรับทราบบริการเสริม เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงบริการให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ซึ่งการศึกษาได้เลือกกลุ่มตัวอย่างจากผู้ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ระบบดิจิทัล จีเอสเอ็ม ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบสอบถามจำนวน 164 ชุด ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นและความสนใจใช้บริการเสริมประเภทสาระบันเทิงของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังไม่แน่ใจต่อการใช้บริการ โดยเฉพาะเรื่องราคาค่าบริการที่แพงเกินไปและหมายเลขใช้บริการจำยากจึงส่งผลให้ผู้ที่ไม่แน่ใจที่จะใช้บริการ สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นต่อบริการต่าง ๆ พบว่า บริการทำนายดวงชะตาขึ้นอยู่กับเพศ บริการแจ้งผลสลากกินแบ่งรัฐบาลไม่ขึ้นกับปัจจัยใดเลย บริการชวนหัวร่อนั้นขึ้นกับรายได้ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความสนใจใช้บริการต่าง ๆ พบว่า บริการทำนายดวงชะตาขึ้นอยู่กับเพศและระดับการศึกษาบริการแจ้งผลสลากกินแบ่งรัฐบาลขึ้นกับรายได้ บริการชวนหัวร่อกับรายได้และสถานภาพสมรส นอกจากนั้นปัจจัยการตลาดที่สำคัญมากที่สุดคือ ส่วนลดค่าใช้โทรศัพท์ และการรับทราบบริการส่วนใหญ่ทราบจากนิตยสาร AIS Digest

บรรจงศรี ปัญญาธีรวงศ์ (2541) ได้ทำการศึกษาเรื่องพฤติกรรมของผู้ใช้บริการรับสายเรียกซ้อน บริษัทเทเลคอมเอเชีย คอร์ปอเรชั่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงพฤติกรรมของผู้ใช้บริการรับสายเรียกซ้อน ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้บริการ การรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับบริการรับสายเรียกซ้อนผ่านสื่อต่าง ๆ สาเหตุของการไม่ใช้บริการ ตลอดจนปัญหาที่เกิดจากการใช้บริการและข้อคิดเห็นจากผู้ให้บริการ สำหรับวิธีการศึกษาได้ทำการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิเลือกตัวอย่างผู้ใช้บริการ โทรศัพท์กลุ่มที่อยู่อาศัยของบริษัทเทเลคอมเอเชียฯ ใช้แบบสอบถามทางโทรศัพท์เป็นจำนวน 195 ตัวอย่าง ผลจากการศึกษาพบว่า ผู้ใช้บริการรับสายเรียกซ้อนส่วนใหญ่ใช้บริการน้อยกว่า 4 ครั้งต่อสัปดาห์ ในวันจันทร์ ถึงวันศุกร์ ช่วงเวลา 17.01 น. ถึง 21.00 น. โดยมี

ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้บริการ คือ อายุ สถานภาพ และเวลาเฉลี่ยต่อครั้งที่ใช้โทรศัพท์บ้าน การรับทราบข้อมูลบริการรับสายเรียกซ้อนของผู้ใช้บริการส่วนใหญ่ผ่านสื่อโทรทัศน์ ปัญหาที่พบจากการใช้บริการ คือ การที่ไม่สามารถกลับไปรับสายเรียกซ้อนที่เข้ามาได้ ผู้ใช้บริการแสดงข้อคิดเห็นในเรื่องของความรวดเร็วในการแก้ไขปัญหา และการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการบริการรับสายเรียกซ้อน ควรละเอียด ชัดเจน เข้าใจง่าย จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้สามารถนำมาใช้ในการวางแผนการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความพึงพอใจสูงแก่ผู้ให้บริการ

ศิริวัฒน์ ศรีสุริยจันทร์ (2541) ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นที่มีต่อการเลือกซื้อโทรศัพท์เคลื่อนที่ของนิสิตปริญญาโทโครงการ สปท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ใช้เป็นเกณฑ์พิจารณา การเลือกซื้อโทรศัพท์เคลื่อนที่ของนิสิตปริญญาโทโครงการ สปท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และเพื่อนำผลการศึกษามาเป็นแนวทางในการเสนอแนะกลยุทธ์ทางการตลาดของธุรกิจโทรศัพท์เคลื่อนที่ โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากการแจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตปริญญาโทโครงการ สปท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน 157 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าทางสถิติ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย เพื่อนำผลมาสร้างเป็นตาราง เพื่อทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อ ผลที่ได้จากการศึกษาพบว่าในกลุ่มที่มีโทรศัพท์เคลื่อนที่ใช้อยู่แล้ว จะนิยมใช้ยี่ห้อ โมโตโรล่า และ โนเกีย ระบบที่ใช้คือ NMT 900 ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อระบบ คือระบบ ที่สื่อเข้าถึงมากที่สุด ได้แก่หนังสือพิมพ์ ในกลุ่มที่มีโทรศัพท์เคลื่อนที่ใช้อยู่แล้ว หากต้องการเปลี่ยนหรือซื้อเครื่องใหม่พบว่าจะนิยมใช้ยี่ห้อ อิริคสัน ระบบที่ใช้คือ PCN 1800 และ GSM 900 ในกลุ่มที่ไม่มีโทรศัพท์เคลื่อนที่ใช้ ถ้ามีโอกาสหรือคิดจะเลือกซื้อ พบว่า นิยมใช้ยี่ห้อ อิริคสัน ระบบที่ใช้คือ PCN 1800 และ GSM 900 ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อคือยี่ห้อ และสื่อที่เข้าถึงมากที่สุดได้แก่สื่อหนังสือพิมพ์

เกรียงศักดิ์ เขียวยาสัตว์ (2539, หน้า 11) ได้ให้ความหมายว่า เป็นความคิดเห็นหรือทัศนคติที่ดีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเป็นความรู้สึกของผู้ดำเนินวิถีชีวิตที่เกิดจากประสบการณ์ที่เข้ามาดำเนินวิถีชีวิตในสถานที่ นั้นๆ และประสบการณ์นั้นเป็นไปตามความคาดหวัง เมื่อเขาได้รับการสนองตอบตามความต้องการ

ไพบุลย์ เจริญพานิช (2539, หน้า 6) ให้ความเห็นว่า ความพึงพอใจเป็นเพียงปฏิกิริยาด้านความรู้สึกต่อสิ่งเร้าหรือสิ่งกระตุ้นที่แสดงผลออกมาในลักษณะของผลลัพธ์สุดท้ายของกระบวนการประเมิน โดยบ่งบอกทิศทางของการประเมินว่าเป็นไปในลักษณะทิศทางบวก หรือทิศทางลบ หรือไม่มีปฏิกิริยา คือ เซยๆ ต่อสิ่งเร้า หรือสิ่งกระตุ้นนั้นได้

ศศิธร อินธนูเวकिन (2538) ได้ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความนิยมใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่และแนวโน้มการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

ศึกษาความแพร่หลายของโทรศัพท์เคลื่อนที่และปัจจัยที่มีผลต่อความนิยมใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ระบบต่างๆ โดยการวิเคราะห์ถึงกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดของบริษัทเอกชนที่รับสัมปทานโทรศัพท์เคลื่อนที่ในการสร้างความนิยมให้เกิดขึ้นกับผู้ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่โดยผ่านสื่อต่างๆ รวมทั้งแนวโน้มทิศทางของการสื่อสารโดยใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ของคนไทยในอนาคต ผ่านการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยศึกษาเฉพาะผู้ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 300 ตัวอย่าง ผลการวิจัยพบว่าชายและหญิงมีการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน อยู่ในกลุ่มอายุระหว่าง 25-50 ปีมากที่สุด ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว พนักงานบริษัทเอกชนและรัฐวิสาหกิจ ตลอดจนข้าราชการและอาชีพอื่น ๆ ความแพร่หลายของการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่พบว่า กว่าร้อยละ 50 มีโทรศัพท์เคลื่อนที่ครอบครัวยุค 1 เครื่อง โดยเป็นระบบ 800 มากกว่าระบบ 900 เมกะเฮิร์ต เนื่องจากสามารถใช้งานได้ดีกว่าในเขตกรุงเทพมหานคร ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่มากที่สุด ได้แก่ ความจำเป็นทางธุรกิจ ความสะดวกในชีวิต และปัญหาการจราจร สำหรับข้อดีและคุณสมบัติเฉพาะตัวของโทรศัพท์เคลื่อนที่ ได้แก่ การช่วยแก้ปัญหาขาดเงิน ประหยัดเวลาในการเดินทางสะดวกในการพกพา การติดต่อฉับไว นอกจากนี้ยังมีปัจจัยสำคัญคือ การให้บริการโทรศัพท์ตามบ้านไม่เพียงพอ สำหรับแนวโน้มผู้ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ในอนาคตคาดว่าจะมีปริมาณเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ โดยความพึงพอใจของผู้พึงพอใจปานกลางถึงพึงพอใจมากมีถึงร้อยละ 90

วีรพล มณีพงษ์ (2531) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชาวนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย: ศึกษากรณีบ้านกุดรัง อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาสิ่งสาธารณูปโภคจากรัฐ ทำให้การติดต่อซื้อขายกับเมืองมีมากขึ้น มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมากขึ้น ทำให้ค่านิยมการบริโภคจากสังคมเมืองครอบงำวิถีชีวิตที่เรียบง่ายเหมือนในอดีต ทำให้ค่านิยมการบริโภคจากสังคมเมืองครอบงำวิถีชีวิตแบบพื้นบ้าน

สุวิทย์ ธีรสาสวัต และสมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2529, หน้า 29) ที่ได้ศึกษาวิจัย เรื่องการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมในหมู่บ้านอีสาน ศึกษากรณีบ้านโนนตะแบก อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมี 5 ประการ คือ การเพิ่มขึ้นของประชากร ภาวะน้ำท่วมที่นาบ่อยๆ อำนาจรัฐ การคมนาคมที่สะดวกขึ้นและการปลูกพืชเศรษฐกิจ ทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนมาเป็นการผลิตค้าขาย มีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพิ่มขึ้น มีการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรเข้ามาแทนการผลิตแบบดั้งเดิม ชาวบ้านมีหนี้สินขึ้นและการค้าปลีกเกิดขึ้น การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมของสังคมเมืองและสื่อสารมวลชนทำให้ชาวบ้านรับเอาความทันสมัยอันรวมไปถึงพฤติกรรมการศึกษาโรค ค่านิยมเรียนสูงๆ การบันเทิงแบบคนเมือง ด้าน

ผลกระทบ ของการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญมี 2 ประการ คือ ประการแรกได้แก่รายจ่ายและหนี้สินที่สูงขึ้น ส่วนประการที่สองได้แก่ปัญหาสังคม เช่น การพนันได้เพิ่มขึ้น

บุญมา นครินทร์ (2515) ที่ได้ชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในชนบทไทยมีปัจจัยที่ช่วยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประการแรกคือปัจจัยทางด้านความเจริญทางเทคโนโลยี ซึ่งได้แก่ เครื่องทุนแรงใช้แทนแรงงานคนและสัตว์ ประการที่สอง คือสถาบันครอบครัวไม่อาจสนองความต้องการของบุคคลในครอบครัวได้ ทำให้สมาชิกครอบครัวต้องช่วยตนเอง ลักษณะความสัมพันธ์บางอย่างเปลี่ยนไป

สมชัย รักรวิจิตร (2514) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นผู้นำในหมู่บ้านทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย พบว่าในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ทางด้านวัตถุในหมู่บ้านจังหวัดอุบลราชธานี และนครพนมหลายอย่าง เช่นการแพร่หลายของวิทยุ การสร้างถนน การพัฒนาแหล่งน้ำ การใช้ปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืชในการเกษตร การส่งเสริมผลิตผลใหม่ๆจากภาครัฐ การใช้นายยนต์ การตั้งร้านค้าในหมู่บ้าน ตลอดจนการสร้างสัญลักษณ์ของการดำรงชีวิตแบบสมัยใหม่ ซึ่งเป็นเรื่องทางด้านวัตถุนิยมที่เป็นสื่อกลางสำคัญระหว่างชาวบ้านกับโลกภายนอก

จากการศึกษาแนวความคิด ตลอดจนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ปัจจัยการดำเนินชีวิตและทัศนคติต่อการดำเนินชีวิต จะเห็นได้ว่าปัจจัยที่สัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตมีปัจจัยต่างๆ ที่สำคัญ ได้แก่ ภูมิหลังของชุมชน คุณลักษณะ โครงสร้างของเศรษฐกิจในชีวิตประจำวัน การดำเนินธุรกิจ และ โครงสร้างทางสังคม